รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ขนิฏฐา กาญจนรังษีนนท์. 2536. โครงสร้างและการเข้าถึงเครือข่ายเศรษฐกิจนอกระบบในชนบท : กรณีรับจ้างเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ขนิษฐา ต๊ะแก้ว. 10-15 ธันวาคม 2538. ประธานกลุ่มตัดเย็บบ้านดอนไชย. สัมภาษณ์.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. 2540. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8. กรุงเทพมหานคร.

คณะกรรมการยุติธรรมและสันติแห่งประเทศไทย. 2537. ผู้ใก่ ฉบับพิเศษ. รายงานผลการวิจัยกรณีศึกษาเรื่อง "แรงงานนอกระบบในกรุงเทพ". กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการยุติธรรมและสันติแห่งประเทศไทย.

เครือข่ายสตรีในแรงงานนอกระบบ. (ม.ป.ป.). แรงงานนอกระบบกับการพัฒนาเศรษฐกิจไทย. (อัดสำเนา)

เครือวัลย์ หาญยุทธ. 23 กุมภาพันธ์ 2539. ประธานกลุ่มทอผ้าบ้านหัวน้ำ. สัมภาษณ์.

โครงการชุมชนรักป่า ชมรมนักพัฒนาภาคเหนือ และคณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนาชนบทภาคเหนือ. 2536. ตำนานชุมชนรักป่า บทเรียนการต่อสู้-รักษาป่าของชาวบ้านภาคเหนือ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท โปรโตไทป์ จำกัด.

โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. 2536. สมุดปกขาว ฉบับที่ 10 อุตสาหกรรมต่างจังหวัด. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี.เพรส จำกัด.

จรูญ หาญยุทธ. 10-15 ธันวาคม 2538. อดีตกำนันตำบลศิลาแลง. สัมภาษณ์.

เจริญ ไวทาน. 15 ตุลาคม 2539. อดีตผู้ใหญ่บ้านตีนตก. สัมภาษณ์.

จำนงค์ พนัสอุฑาบูลย์. 2539. เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่อง การพัฒนาอุตสาหกรรมไปสู่ชนบท. (อัดสำเนา)

จำเนียร ถือยศ. 23 ตุลาคม 2539. ประธานกลุ่มทอผ้าบ้านตีนตก. สัมภาษณ์.

ใจมานัส พลอยดี. 2540. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของธุรกิจชุมชน เปรียบเทียบระหว่างภาพรวมและภาพย่อย (อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร และอำเภอกาฬสภา จังหวัดนครศรีธรรมราช). วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2533. เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2537. วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยยุทธ ปัญญสวัสดิ์สุทธิ์ และ สกนธ์ วรัญญวัฒนา. 2533. การประกอบการขนาดย่อมในชนบทไทย: สถานะความรู้. รายงานวิจัยเสนอต่อมูนิชิฟรีดริช เนามัน.

ชูชัย ศุภวงศ์ และ ชุวดี ดาดการณ์ไกล. 2539. ประชาสังคมกับการพัฒนาสุขภาพ:ทัศนะนักคิดในสังคมไทย. เอกสารประกอบการนำเสนอในที่ประชุมวิชาการประจำปีของสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข เรื่อง "ปฏิรูปเพื่อสุขภาพ ยุทธศาสตร์ใหม่สู่การพัฒนาระบบ", กรุงเทพมหานคร.

ไชยวัฒน์ รุ่งเรืองศรี, สมหมาย เปรมจิตต์ และ ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์. 2528. หัตถกรรมสิ่งทอในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน. รายงานการวิจัยหัตถกรรมในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน. เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. 2540. การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งธุรกิจชุมชนและแนวทางการบริหารธุรกิจชุมชน. ในรายงานสรุปการสัมมนา โครงการเศรษฐกิจการเมืองแนวประวัติศาสตร์, หน้า 15. 14-16 กุมภาพันธ์ 2540 ณ ห้องสีทราย1 โรงแรมลองบีช ชะอำ จังหวัดเพชรบุรี.

ดิรก สาระวดี. 2540. ยุทธศาสตร์การพัฒนาธุรกิจชุมชน. ในสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น, องค์กรชุมชน : กลไกเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม, หน้า 123-162. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แปลน พริ้นท์ติ้ง จำกัด.

ถนอม ฑีฆาวงศ์. 10-15 ธันวาคม 2538. ประธานกลุ่มทอผ้าบ้านดอนไชย. สัมภาษณ์.

ชวัช ยั่งยืน. (ม.ป.ป.). ประวัติตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน. (ม.ป.ท.).

ชวัชชัย งามสันติวงศ์. 2538. SPSS/PC+ SPSS FOR WINDOWS. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด.

นิสา บรรจงสินศิริ. 2532. รายงานการสำรวจและการปรับปรุงสภาพการทำงาน การประกอบอาชีพติดตะกั่วถ่วงข่าย. (ม.ป.ท.).

บุญชม ศรีสะอาด. 2535. การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาสน์.

บุญเทียน ทองประสาน. 2531. แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในงานพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: เอเชียดอมพิวกราฟฟิค.

ประชัน รักพงษ์. 2536. ไทยลื้อในล้านช้าง. ในรวมบทความงานวิจัยคณาจารย์ 70 ปี วิทยาลัยครูเชียงใหม่: สำนักงานศูนย์วิจัยและบริการการศึกษา สถาบันราชภัฏ เชียงใหม่.

ประดิษฐ์ ชาสมบัติ. 2538. การรับงานไปทำที่บ้าน: สภาพการจ้างงานและปัญหา. เสนอต่อ กรมสวัดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน (อัดสำเนา)

ปาริชาติ วลัยเสถียร, จิตติ มงคลชัยอรัญญา และโกวิทย์ พวงงาม. ม.ป.ป.. สรุปรายงานการศึกษาเบื้องต้น เรื่อง นโยบายและมาตรการในการส่งเสริมธุรกิจชุมชน. เสนอต่อ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (อัดสำเนา)

ผาสุก พงษ์ไพจิตร. 2535. หนู นิด น้อย และภาคเศรษฐกิจนอกระบบกับการพัฒนาของไทย. วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ 10: 33-51.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร. 2537. วิชาเศรษฐกิจเฉพาะประเทศเกาหลีใต้. บรรณกิจ. คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร และ คริส เบเคอร์. 2539. เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์.

พระครูสุภัทรนันทคุณ. 14 ตุลาคม 2539. เจ้าอาวาสวัดป่าเหมือด. สัมภาษณ์.

พูลทรัพย์ สวนเมือง และ วิภาดา ชัยเวชสกุล. 2534. การพัฒนาหัตถกรรม ศึกษาเฉพาะกรณี : การทอผ้าพื้นเมืองอีสาน. ใน วิฑูรย์ ปัญญากุล (บรรณาธิการ), เอกสารประกอบการประชุมเวทีชาวบ้าน 34 , หน้า 283-307. 8-11 ตุลาคม 2534. กรุงเทพมหานคร.

พาณิชย์, กระทรวง. สำนักงานพาณิชย์จังหวัดน่าน. 2529. ข้อมูลการตลาดจังหวัดน่านประจำปี 2529.

แพทรีเซีย ซีสแมน แน่นหนา และ วิถี พานิชพันธ์. 2536. สายใยแห่งวัฒนธรรมไทในศิลปะบนผืนผ้า. ใน ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล (บรรณาธิการ), ผ้าเอเชีย : มรดกร่วมทางวัฒนธรรม, หน้า 29-39. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ภาวนา พัฒนศรี. 2537. กรณีศึกษาของผู้รับงานไปทำที่บ้านหญิงในกิจการแหอวน ที่จังหวัดขอนแก่น.

มณเทียร ช่างเหล็ก. 28 ตุลาคม 2539. สัมภาษณ์.

ยุกติ มุกดาวิจิตร. 2538. การก่อตัวของกระแส "วัฒนธรรมชุมชน" ในสังคมไทย : พ.ศ. 2520-2537. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แรงงาน, กรม. กระทรวงมหาดไทย. 2529. สภาพการจ้างและการทำงานของผู้รับงานไปทำที่บ้าน.

ลำแพน จอมเมือง. 23 กุมภาพันธ์ 2539. ผู้ประสานงานเครือข่ายกลุ่มฮักเมืองน่าน. สัมภาษณ์.

ลำแพน จอมเมือง. 2540. บทบาทของธุรกิจชุมชนที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน : กรณีศึกษา ตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญามหาบัณฑิต สาขาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม คณะศิลปศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ลำแพน จอมเมือง., 23 เมษายน 2541. ผู้ประสานงานเครือข่ายกลุ่มฮักเมืองน่าน. สัมภาษณ์.

วรวิทย์ เจริญเลิศ. 2534. พัฒนาการเศรษฐกิจไทยกับการเติบโตของเศรษฐกิจนอกระบบ : กับข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับธุรกิจตัดเย็บเสื้อผ้าห้องแถว. เอกสารหมายเลข 18, 7 เมษายน 2534.

วิทยากร เชียงกูล. 2532. พจนานุกรม ศัพท์เศรษฐศาสตร์การเมือง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสาร.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2530. ผ้าไทย : พัฒนาการทางอุตสาหกรรมและสังคม. โครงการศิลปอุตสาหกรรมไทย ชุดที่ 2. บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย.

วิโรจน์ ตุลาพันธุ์. 2540. ปัญหาการคุ้มครองแรงงานนอกระบบตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน. รายงานการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม หลักสูตร "ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล พ.ศ. 2540" สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม.

ศรัณยา แก้วพรรณา. 2537. บทบาทกลุ่มสตรีทอผ้าไหมในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านนาเสียว ตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศิลปากร, กรม. 2530. ชาวน่าน คนหมู่มาก และคนกลุ่มน้อยในเมืองน่าน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊พ จำกัด.

เศรษฐกิจการพาณิชย์, กรม. 2538. ดัชนีราคา.

เศรษฐสยาม. 31 มกราคม - 6 กุมภาพันธ์ 2540. ลัทธิบริโภคนิยมกับชุมชน (8). อาทิตย์วิเคราะห์ : 31.

เศรษฐสยาม. 7-13 กุมภาพันธ์ 2540. ลัทธิบริโภคนิยมกับชุมชน (9). อาทิตย์วิเคราะห์ : 33.

เศรษฐสยาม. 14-20 กุมภาพันธ์ 2540. ลัทธิบริโภคนิยมกับชุมชน (10). อาทิตย์วิเคราะห์ : 31.

ส่งเสริมอุตสาหกรรม, กรม. 2537. รายงานประจำปี 2537. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อาร์ตไปรเกรส.

สถิติแห่งชาติ, สำนักงาน. 2536. รายงานผลการสำรวจแรงงาน (การสำรวจภาวะการทำงานของประชากร) ทั่วราชอาณาจักร (รอบที่2). กรุงเทพมหานคร.

สถิติแห่งชาติ, สำนักงาน. 2537. รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2537. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์อักษรไทย.

สถิติแห่งชาติ, สำนักงาน. 2537. รายงานผลการสำรวจข้อมูลระดับหมู่บ้าน พ.ศ. 2537. กรุงเทพมหานคร.

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. 2533. แนวคิดมาร์ซิสต์กับการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงในสังคมชาวนาประเทศโลกที่สาม.กรุงเทพมหานคร: คณะอนุกรรมการฝ่ายสิ่งพิมพ์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

สวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, กรม. 2539. สถิติแรงงาน 2538. กรุงเทพมหานคร: บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด.

สวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, กรม. กองคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน. 2540. สรุปผลการดำเนินการเกี่ยวกับผู้รับงานไปทำที่บ้าน (ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2540). (อัดสำเนา)

สุมาลย์ โทมัส. 2525. ผ้าพื้นเมือง. เอกสารวิชาการหมายเลข 34 สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุริยา สมุทคุปติ์, พัฒนา กิติอาษา และ นันทิยา พุทธะ. 2537. แม่ญิงต้องต่ำหูก: พัฒนาการของกระบวนการทอผ้าและการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้หญิงในหมู่บ้านอีสานปัจจุบัน. ใน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ผ้าไทย, หน้า 203-261. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

เสน่ห์ จามริก. 2531. ทิศทางหมู่บ้านไทย. ใน เสรี พงศ์พิศ (บรรณาธิการ), ทิศทางหมู่บ้านไทย หน้า 1-11. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์.

เสริม ตีะแก้ว. 10-15 ธันวาคม 2538. อดีตผู้ใหญ่บ้านคอนไชยในช่วงปี 2517-2533. สัมภาษณ์.

ภาษาอังกฤษ

Amara Pongsapich, Nitaya Kataleeradabhan, Preeda Sirisawat and Ratana Jarubenja. 1991. Women Homebased Workers in Thailand. Publication No.8/1991, Women Studies Programme Chulalongkorn University Social Research Institute.

Castells, Manuel and Alejandro Portes. 1989. World Underneath: The Origins,Dynamics, and Effects of the Informal Economy. in Alejandro Portes, Manuel Castells, and Lauren A. Benton (eds.), The Informal Economy Studies in Advanced and Less Developed Countries. pp. 11-37. The United States of America: The Johns Hopkins University Press.

Chalermsri Dhamabutra et al. 1992. "The Evalution of Local Weaving Development Project", ATA Report, Bangkok.

Godfrey, Martin. 1986. Global Unemployment : The New Challenge to Economic Theory. St. Martin's Press, New York.

Gringeri E Christina. 1991. The Nuts and Bolts of Subsidized Development : Industrial Homework in Two Rural Midwestern Communities.

ILO. 1972. Employment, Incomes and Equality : A Strategy for Increasing Production Employment in Kenya. Geneva.

ILO. 1992. The Social Protection of Homeworkers.

Lazo, Lucita. 1992. "Homeworking in Thailand : Bane or Boon of Industrialisation?" in Homeworkers. ILO, Bangkok.

Lewin, A.C. 1985. "The Dialectic of Dominance : Petty Production and Peripheral Capitalism," in Planning for Small Enterprises in Third World Cities. edited by Ray Bromley. p.107-136. Great Britain : Pergamon Press.

Local Weaving Development Project (ATA) and WAYANG. 1995. Weaving for Alternatives1. Thailand: Nutcha Publishing Co Ltd.

Meier, Gerald M. 1984. Leading Issues in Economic Development. 4th edition, Oxford University Press.

Murray F. 1983. "The Decentralization of Production - the Decline of the Mass-Collective Worker ?" in Capital and Class 19 (Spring): 74-99.

Pasuk Phongpaichit. 1992. The Urban Informal Sector in Thailand : An Overview. In Pasuk Phongpaichit and Shigeru Itoga (ed.), The Informal Sector In Thai Economic Development, pp. 1-33. Bangkok: Dado International Thialand.

Portes Alejandro, Manuel Castells, and Lauren A. Benton. 1989. The Informal Economy Studies in Advanced and Less Developed Countries. The United States of America: The Johns Hopkins University Press.

Voravidh Charoenloet. 1992. The Shop-House Ready-Made Garment Manufacturing : A Case Study of The Informal Sector In Bangkok. In Pasuk Phongpaichit and Shigeru Itoga (ed.), The Informal Sector In Thai Economic Development, pp. 35-57. Bangkok: Dado International Thialand.

Watanabe. 1983. Technology, Marketing and Industrialization: Linkages between Large and Small Enterprises. New Delhi Mac.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคำถามในการศึกษา

1. พัฒนาการของการเกิดระบบการจ้างงานที่รับไปทำที่บ้าน (homebased work) มีความเป็นมาอย่างไร กระจายตัวลงสู่หมู่บ้านในชนบทได้อย่างไร แบบแผนการผลิตและความสัมพันธ์การผลิตในปัจจุบันเป็นอย่างไร

2. ปัจจัยอะไร ที่ทำให้งานประเภทนี้ประสบความสำเร็จ และยังมีอุปสรรคอะไรในการจะพัฒนาให้เป็นอาชีพเพื่อสร้างรายได้ที่ถาวร

3. งานที่รับมาทำที่บ้าน (homebased works) ในรูปแบบงานที่มีพื้นฐานจากศักยภาพการผลิตภายในของชุมชนเอง สามารถจะเป็นทางเลือก (alternative) การพัฒนา การส่งเสริมรายได้และการจ้างงานในชนบทให้กับชาวบ้าน ได้หรือไม่ มากน้อยแค่ไหน โดยพิจารณาจาก ระดับรายได้ การอพยพแรงงานออกจากหมู่บ้าน

4. ปรากฏการณ์ ข้อเท็จจริงที่ได้พบเห็น จะอธิบายได้ว่าอย่างไร และสามารถสรุปเป็นแนวคิดได้หรือไม่ อย่างไร

แนวคำถามสำหรับกรณีศึกษา (case study)

1. ลักษณะการทำงานทอผ้าเพื่อขายของชาวบ้าน มีวิธีการผลิตและกระบวนงาน (work process) อย่างไร เกิดขึ้นได้เพราะอะไร เชื่อมโยงกับตลาดภายนอกได้อย่างไร ใครเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ผู้ผลิตมีการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตเป็นของตนเองหรือไม่ หรือว่ามีใครเข้ามาส่งเสริม

2. การรวมกลุ่มเกิดขึ้นได้อย่างไร เหตุใดจึงดำรงอยู่ได้ มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง ช่วยเพิ่มอำนาจการต่อรองของผู้ผลิตได้หรือไม่ กลุ่มผู้ผลิตผ้าทอ มีความอิสระในการขายผลิตภัณฑ์ของตนหรือไม่

3. กลุ่มการผลิตมีความสัมพันธ์กับผู้ซื้อและผู้ว่าจ้างอย่างไร ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มเป็นอย่างไร มีการควบคุมแรงงาน (labour control) หรือไม่ เป็นอย่างไร ใครเป็นคนควบคุม มีการจัดสรรส่วนแบ่งกันอย่างไร ใครได้รับผลประโยชน์ ใครเสียประโยชน์จากการทำงานลักษณะนี้หรือไม่ อย่างไร

4. กายใต้ความสัมพันธ์และกระบวนงานเหล่านี้ มีผลดี-ผลเสียต่อผู้ผลิตและชุมชนอย่างไร อาทิ การรวมกลุ่มทอผ้าในเขตตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จ.น่าน ได้สร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนมากน้อยแค่ไหน โดยเฉลี่ยแล้วเดือนละเท่าไหร่ คิดเป็นสัดส่วนเท่าไหร่ของรายได้ครัวเรือนทั้งหมด หากเปรียบเทียบกับถ้าไม่ได้ทอผ้า หรือทำงานอย่างอื่นแทนแล้ว รายได้อย่างไหนจะสูงกว่ากัน รวมทั้ง มีส่วนช่วยลดการอพยพแรงงานออกจากหมู่บ้านได้มากน้อยแค่ไหน

5. ประวัติศาสตร์หมู่บ้าน บริบททางสังคมและวัฒนธรรม มีความเป็นมาอย่างไร ในอดีตมี social interaction อย่างไร ในปัจจุบันเป็นอย่างไร ความสัมพันธ์ทางสังคมดังกล่าว (ระบบเครือญาติและ

นอกระบบเครือญาติ ระบบกรรมสิทธิ์) มีส่วนเกี่ยวข้องหรือสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จของการรวมกลุ่มหรือไม่ อย่างไร

6. การสอบถามกลุ่มผู้ผลิตภายในหมู่บ้าน ใครคือผู้รับงานมาทำที่บ้านบ้าง มีภาพลักษณ์อย่างไร คือ จำนวน เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา ทำมานานเท่าไหร่ ระดับรายได้ ความคิดเห็นต่องานทอผ้า

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามชุดที่ ☐☐☐

วันที่สัมภาษณ์ .....

แบบสอบถาม

เรื่อง

แบบแผนการผลิตหัตถกรรมทอผ้าพื้นเมือง: กรณีศึกษาหมู่บ้านไทลื้อในจังหวัดน่าน

<u>คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม</u> วัตถุประสงค์ของแบบสอบถามชุดนี้

1) เพื่อต้องการทราบภาพลักษณ์ทั่วไปของช่างทอผ้าและของครัวเรือน

2) เพื่อต้องการทราบถึงแบบแผนการผลิต และความสัมพันธ์ในการผลิตงานหัตถกรรมทอผ้าพื้นเมืองของหมู่บ้านไทลื้อในจังหวัดน่าน และ

3) เพื่อต้องการทราบว่าการผลิตงานหัตถกรรมทอผ้าพื้นเมืองมีส่วนช่วยเพิ่มพูนรายได้และการจ้างงานของชาวบ้านหรือไม่ อย่างไร

ดังนั้น แบบสอบถามชุดนี้จึงแบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่

<u>ส่วนที่ 1</u> ประวัติผู้ให้สัมภาษณ์

<u>ส่วนที่ 2</u> สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน

<u>ส่วนที่ 3</u> แบบแผนการผลิตและความสัมพันธ์ในการผลิตงานหัตถกรรมทอผ้าพื้นเมือง

<u>ส่วนที่ 4</u> ความคิดเห็นและทัศนคติของผู้ให้สัมภาษณ์

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง ( ) หน้าข้อความ และ/หรือ เติมข้อความที่ท่านเห็นว่าตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ในการตอบแบบสอบถาม กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและความสมบูรณ์ของข้อมูล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำหรับผู้วิจัย

ส่วนที่ 1 ประวัติผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ (นาง/นางสาว) ..... นามสกุล .....

2. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ..... หมู่ ..... ตำบล ศิลาแลง อำเภอ ปัว จังหวัด น่าน

3. ภูมิลำเนาเดิม 2 - 3

( ) 1. เป็นคนในท้องถิ่นนี้

( ) 2. เป็นคนจังหวัด ..... อำเภอ .....

จำนวนปีที่อยู่ในหมู่บ้านนี้ ..... ปี

4. อายุผู้ให้สัมภาษณ์ ..... ปี ..... เดือน 4

5. สถานภาพ ( ) 1. โสด ( ) 2. สมรส 5

( ) 3. หม้าย ( ) 4. หย่า

( ) 5. สมรสแต่แยกกันอยู่

ในกรณีที่อยู่กับสามี สามีประกอบอาชีพ 6

6. ท่านมีบุตร ..... คน ถูกชาย ..... คน ถูกสาว ..... คน 7

7. ท่านจบการศึกษาขั้นสูงสุด 8

( ) 1. ไม่ได้เรียน ( ) 2. ประถมศึกษาปีที่ .....

( ) 3. มัธยมศึกษาปีที่ ..... ( ) 4. การศึกษาผู้ใหญ่

( ) 5. อื่นๆ (ระบุ) .....

ส่วนที่ 2 สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน

2.1 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

2.1.1. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีทั้งหมด ..... คน 9

2.1.2. สมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วยใครบ้าง

( ) ผู้มีรายได้ทั้งหมด จำนวน ..... คน 10

( ) มีเด็กเล็กอายุ 0-5 ปี จำนวน ..... คน 11

( ) มีเด็กวัยเรียน 6-14 ปี จำนวน ..... คน 12

( ) ผู้มีอายุระหว่าง 15-60 ปี แต่ไม่มีงานทำ จำนวน ..... คน 13

( ) ผู้สูงอายุ > 60 ปี จำนวน ..... คน 14

( ) อื่นๆ (ระบุ)..... จำนวน ..... คน 15

2.2 การประกอบอาชีพและรายได้ของครัวเรือน

ก. เกี่ยวกับการประกอบอาชีพและรายได้ของสมาชิกในครัวเรือนที่อพยพออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน

2.2.1 ในปัจจุบันสมาชิกในครัวเรือนของท่าน มีใครอพยพออกไปทำงานนอกหมู่บ้านหรือไม่

( ) 1. ไม่มี ข้ามไปทำข้อ 2.2.3 ( ) 2. มี จำนวน ..... คน [ ] 16

2.2.2 หากสมาชิกในครัวเรือนของท่าน ได้ออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน โปรดให้รายละเอียดดังตารางข้างล่าง (ตัวแปรที่ 17-76)

ชื่อ-สกุล	เพศ(ช/ญ)	อายุ(ปี)	การศึกษา	อาชีพที่ไปทำงาน	สถานที่ไปทำงาน(ระบุจังหวัดหรือประเทศที่ไปทำงาน)	เริ่มอพยพไปทำงานเมื่อ (ปี พ.ศ.)	ไปทำงานอย่างถาวรหรือชั่วคราว	รายได้จากอาชีพนั้น (รายได้/เดือน)	จำนวนเงินที่ส่งกลับมาบ้าน (บาท/เดือน)	อาชีพก่อนออกไป	เหตุผลที่ออกไป
1.											
2.											
3.											
4.											
5.											

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข. <u>เกี่ยวกับการประกอบอาชีพและรายได้ของสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในหมู่บ้าน</u>

2.2.3 เมื่อปีที่แล้ว ครัวเรือนท่านปลูกพืชอะไรบ้าง มีเนื้อที่ทำการเพาะปลูกจำนวนกี่ไร่ และมีรายได้จากพืชผลนั้นเท่าใด (ตัวแปรที่ 77-135)

พืชที่ปลูก	ใช้เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่ หรืองาน)	ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ (หาบ/ถัง/กิโลกรัม)	ส่วนที่ครัวเรือนใช้บริโภคเอง		ส่วนที่ครัวเรือนขายไป		ต้นทุนการผลิตต่างๆ (ได้แก่ ค่าเช่า,ค่าปุ๋ย,ค่ายาฆ่าแมลง,ค่าจ้างแรงงาน)		รายได้จากพืชผลรวมที่บริโภคเอง (บาท) (5) = (1) + (2) - (3) - (4)
			หน่วย	บาท (1)	หน่วย	บาท (2)	ค่าเช่า (3)	อื่นๆ (4)	
1. ข้าวเหนียว									
2. ข้าวสาลี									
3. ข้าวบาร์เล่ย์									
4. ไม้ยืนต้น									
5. พืชผักสวนครัว เช่น หอม กระเทียม พริก									
6. อื่นๆ ระบุ									
รวมรายได้ จากการเกษตรของครัวเรือน (สุทธิ)									

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2.4 ในช่วงปีที่ผ่านมา นอกจากมีรายได้จากการเกษตรในข้อ 2.2.3 แล้ว สมาชิกในครัวเรือนท่านที่อยู่ในหมู่บ้าน ยังประกอบอาชีพอย่างอื่นอะไรอีกบ้างและมีรายได้จากอาชีพนั้นเท่าใด (ตัวแปรที่ 136-166)

ชื่อ-สกุล	เพศ(ช/ญ)	อายุ(ปี)	การศึกษา	อาชีพ	รายได้ทั้งหมดจากอาชีพนั้น(รายได้/ปี)
รวมรายได้จากอาชีพนอกเกษตรของสมาชิกอื่นๆของครัวเรือน (สุทธิ)					

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำหรับผู้วิจั

2.3 ลักษณะการถือครองที่ดิน

2.3.1. ท่านหรือครอบครัวของท่านมีที่ดินถือครองหรือไม่ 167

( ) 1. ไม่มี ( ) 2. มี ทั้งหมดจำนวน ..... ไร่

2.3.2 ที่ดินที่ถือครองมีเอกสารสิทธิ์หรือไม่ 168

( ) 1. มี ( ) 2. ไม่มี ( ) 3. ไม่ทราบ ( ) 4. ไม่ตอบ

2.3.3. สถานภาพการถือครองที่ดิน

( ) 1. เป็นเจ้าของมีเอกสารสิทธิ์ ..... ไร่ ใช้ทำประโยชน์ 169

( ) 2. เป็นที่เช่า ..... ไร่ ใช้ทำประโยชน์ 170

( ) 3. จับจองที่ป่า ..... ไร่ ใช้ทำประโยชน์ 171

( ) 4. อื่นๆ (ระบุ) ..... ไร่ ใช้ทำประโยชน์ 172

( ) 5. ไม่ตอบ 173

2.3.4 กรณีที่ต้องเช่าที่ดิน ท่านเสียค่าเช่าเป็นผลผลิต ..... ถัง/กิโลกรัม ต่อไร่ 174

ท่านเสียค่าเช่าเป็นเงิน ..... บาท ต่อไร่ 175

2.3.5. จำนวนที่ดินที่ท่านให้ผู้อื่นทำประโยชน์รวม ..... ไร่ 176

( ) 1. ทำนา ..... จำนวน ..... ไร่ 177

( ) 2. ทำสวน ..... จำนวน ..... ไร่ 178

( ) 3. ทำไร่ ..... จำนวน ..... ไร่ 179

( ) 4. อื่นๆ ..... จำนวน ..... ไร่ 180

เมื่อปีที่แล้วท่านเก็บค่าเช่านาเป็นผลผลิต ..... ถัง/กิโลกรัม ต่อไร่ 181

เมื่อปีที่แล้วท่านเก็บค่าเช่านาเป็นเงิน ..... บาท ต่อไร่ 182

2.3.6. ที่ดินที่ใช้ปลูกบ้านเป็นของครอบครัวท่านหรือไม่ 183

( ) 1. ใช่ ( ) 2. ไม่ใช่เป็นของ .....

มีเอกสารสิทธิ์หรือไม่ ( ) 1. มี ( ) 2. ไม่มี ( ) 3. ไม่ทราบ ( ) 4. ไม่ตอบ 184

สำหรับผู้วิจัย

2.4 <u>การออมทรัพย์-หนี้สินของครัวเรือน</u>

2.4.1. ปัจจุบันครัวเรือนมีการออมทรัพย์หรือไม่ 185 ☐

( ) 1. ไม่มี ( ) 2. มี

( ) 3. ไม่ทราบ ( ) 4. ไม่ตอบ

2.4.2. ปัจจุบันครัวเรือนท่านมีหนี้สินหรือไม่ 186-187 ☐☐

( ) 1. ไม่มี ( ) 2. มี จำนวนหนี้สินทั้งสิ้น ..... บาท

( ) 3. ไม่ทราบ ( ) 4. ไม่ตอบ

2.4.3. หนี้สินที่กู้ยืมมาจากใครบ้าง 188 - 195 ☐☐☐☐☐☐☐☐

( ) 1. ญาติพี่น้อง ( ) 2. คนรู้จักกัน

( ) 3. นายทุนเงินกู้ ( ) 4. ธกส.

( ) 5. สหกรณ์การเกษตร ( ) 6. กลุ่มทอผ้า

( ) 7. อื่นๆ (ระบุ) ..... ( ) 8. ไม่ตอบ

กู้จากใครมากที่สุด ..... ☐ 196

อัตราดอกเบี้ยร้อยละ ..... ☐ 197

วัตถุประสงค์ที่กู้ยืมมาใช้ทำอะไรมากที่สุด ..... ☐ 198

<u>ส่วนที่ 3</u> แบบแผนการผลิตและความสัมพันธ์ในการผลิตงานหัตถกรรมทอผ้าพื้นเมือง

3.1 <u>ข้อมูลทั่วไป</u>

3.1.1. ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆของหมู่บ้านกลุ่มไหนบ้าง 199 - 204 ☐☐☐☐☐☐

( ) 1. กลุ่มทอผ้า ( ) 2. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

( ) 3. กลุ่มกองทุนสุขภาพ ( ) 4. กลุ่มเกษตรกร

( ) 5. กลุ่ม ธ.ก.ส. ( ) 6. กลุ่มอื่นๆ (ระบุ) .....

3.1.2. ท่านเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้า/กลุ่มตัดเย็บเป็นระยะเวลา ☐ 205

( ) 1. ไม่เกิน 2 ปี ( ) 2. มากกว่า 2 - 3 ปี

( ) 3. มากกว่า 3 - 5 ปี

3.1.3. เหตุผลที่เลือกสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้า/กลุ่มตัดเย็บ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ โปรดเรียงลำดับตามความสำคัญ เป็น 1,2,3,4)

( ) ต้องการมีรายได้เสริม ☐ 206

( ) มีเวลาว่างจากการทำการเกษตร ☐ 207

( ) ต้องการรักษาวัฒนธรรมการทอผ้าของชาวไทลื้อ ☐ 208

( ) อื่นๆ ระบุ ..... ☐ 209

สำหรับผู้วิจัย

3.1.4 ผลิตภัณฑ์ที่ท่านทำ เป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำจาก

( ) 1. ด้ายฝ้ายย้อมสีเคมี ☐ 210

( ) 2. ด้ายฝ้ายย้อมสีจากธรรมชาติ

( ) 3. มีทั้ง 2 ลักษณะ

3.2 <u>การใช้ทักษะฝีมือ</u>

3.2.1 ลวดลายผ้าที่ท่านสามารถทอได้เป็นลวดลาย

( ) 1. เป็นลวดลายของหมู่บ้านไทลื้อแต่เดิม ☐ 211

( ) 2. เป็นลวดลายที่ท่านคิดขึ้นมาใหม่เอง ☐ 212

( ) 3. เป็นลวดลายที่ท่านสามารถแกะลายจากแบบที่มีผู้ว่าจ้างให้ทอ ☐ 213

3.2.2 ท่านสามารถย้อมสีผ้าจากธรรมชาติได้หรือไม่

( ) 1. ไม่ได้เลย (ข้ามไปทำข้อ 3.3) ☐ 214

( ) 2. ได้

( ) 3. เมื่อก่อนเคยย้อมได้ แต่ปัจจุบันไม่ได้ย้อมแล้ว

3.2.3 ท่านเรียนรู้วิธีการย้อมสีธรรมชาติจากใคร

( ) 1. คุณแม่ ( ) 2. คุณย่า คุณยาย ☐ 215 ☐ 216

( ) 3. บุคคลภายนอก โปรดระบุ ..... ☐ 217

3.3 <u>แบบแผนการใช้แรงงาน</u>

3.3.1. ในช่วงฤดูแล้ง และ ฤดูฝน โดยปรกติภายใน 1 สัปดาห์ ท่านทำงานอะไรบ้าง จำนวนกี่วัน และในการทำงานประเภทนั้นใช้เวลาโดยเฉลี่ยวันละกี่ชั่วโมง (ตัวแปรที่ 218-233)

ฤดูแล้ง (ช่วงเดือน มีนาคม ถึง เดือน พฤษภาคม)			ฤดูฝน (ช่วงเดือน มิถุนายน ถึงเดือนกุมภาพันธ์)		
งานที่ทำ	จำนวนวัน/สัปดาห์ โดยเฉลี่ย	จำนวนชั่วโมง/วัน โดยเฉลี่ย	งานที่ทำ	จำนวนวัน/สัปดาห์ โดยเฉลี่ย	จำนวนชั่วโมง/วัน โดยเฉลี่ย
เกษตรกรรม			เกษตรกรรม		
หัตถกรรมทอผ้า			หัตถกรรมทอผ้า		
งานบ้านเลี้ยงดูลูก			งานบ้านเลี้ยงดูลูก		
พักผ่อน			พักผ่อน		

สำหรับผู้วิจัย

3.4 ต้นทุนการผลิตและรายได้

3.4.1 การทอผ้าพื้นเมืองให้กลุ่มทอผ้านั้น ท่านต้องใช้เงินทุนหรือไม่ 234

( ) 1. ไม่ต้องใช้

( ) 2. ต้องใช้ ประมาณสัก ..... บาท

3.4.2 เงินทุนที่ต้องใช้นี้ ท่านใช้ทำอะไรบ้าง

..... 235

.....

3.4.3 เงินทุนที่ใช้ในการผลิตผ้าทอพื้นเมือง ได้มาจาก 236

( ) 1. ทุนตัวเอง 237

( ) 2. หยิบยืมจากญาติโดยไม่ต้องเสียดอกเบี้ย 238

( ) 3. กู้ยืม จากใครเป็นหลัก 239

อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 240

3.4.4 ในการทอผ้าพื้นเมือง ท่านมีต้นทุนการผลิตที่ต้องออกเองอะไรบ้าง จำนวนเท่าไร

..... 241

..... 242

..... 243

3.4.5 เมื่อปีที่แล้ว ท่านมีรายได้สุทธิจากการทอผ้าให้กับกลุ่มทอผ้าจำนวนเท่าใด

( ) 1. จากการทอผ้าที่ใช้ด้ายฝ้ายย้อมสีเคมี

รายได้จำนวน ..... บาท 244

หัก ต้นทุนจำนวน ..... บาท 245

บวก เงินปันผลจำนวน ..... บาท 246

รายได้สุทธิจำนวน ..... บาท 247

( ) 2. จากการทอผ้าที่ใช้ด้ายฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ

รายได้จำนวน ..... บาท 248

หัก ต้นทุนจำนวน ..... บาท 249

บวก เงินปันผลจำนวน ..... บาท 250

รายได้สุทธิจำนวน ..... บาท 251

3.4.6 โดยเฉลี่ยแล้ว ท่านมีรายได้สุทธิจากการทอผ้าเฉลี่ยปีละเท่าใด..... บาท/ปี 252

3.4.7. ท่านคิดว่าค่าตอบแทนจากการทอผ้าที่ท่านได้รับ เหมาะสมหรือไม่ เพราะอะไร

( ) 1. คิดว่าเหมาะสมดีแล้ว เพราะว่า ..... ☐ 253

.....

.....

( ) 2. คิดว่าค่าตอบแทนได้น้อยเกินไป เพราะว่า ..... ☐ 254

.....

.....

.....

3.5 ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์

3.5.1. ขอทราบความคิดเห็นของท่านต่อการทำงานหัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองในหมู่บ้าน โดย
เครื่องหมาย /ในช่อง ☐ ให้ตรงตามความคิดเห็นของท่านมากที่สุด (ตัวแปรที่ 255-275)

ความคิดเห็น	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
1. งานหัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองช่วยให้ท่านและครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้น			
2. งานหัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองช่วยให้ท่านและครอบครัวมีภาระหนี้สินน้อยลง			
3. งานหัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองช่วยทำให้สภาพความเป็นอยู่ของครัวเรือนท่านดีขึ้น			
4.การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติมีส่วนช่วยทำลายสภาพป่าไม้ของหมู่บ้าน			
5. การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ มีส่วนช่วยฟื้นฟูและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น			
6. การรวมกลุ่มทอผ้าในหมู่บ้าน เป็นการช่วยส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมทอผ้าของชาวไทลื้อเอาไว้			
7. การที่ท่านมีรายได้เสริมจากการทอผ้า ทำให้ท่านมีความสำคัญมากขึ้น			

3.5.2 เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนที่ท่านจะเข้ากลุ่มทอผ้า ในปีที่ผ่านๆมา คนในครัวเรือนท่านออกไปทำงานนอก
หมู่บ้านเป็นอย่างไร

( ) 1. ออกไปมากขึ้น [ ] 276

( ) 2. ออกไปน้อยลง

( ) 3. ไม่แตกต่างกัน

3.5.3 ถ้าหากคนในครัวเรือนท่านออกไปทำงานนอกหมู่บ้านมากขึ้น ท่านคิดว่าเป็นเพราะเหตุใด [ ] 277

.....

.....

.....

.....

3.5.4 ถ้าหากคนในครัวเรือนท่านออกไปทำงานนอกหมู่บ้านน้อยลง ท่านคิดว่าเป็นเพราะเหตุใด [ ] 278

.....

.....

.....

.....

3.5.5 หลังจากที่ท่านเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในครัวเรือน
ของท่าน ทั้งด้านบวกและด้านลบ มีอะไรบ้าง และเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร (ตัวแปรที่ 279-283)

การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ .....

.....

สภาพบ้านเรือน .....

.....

ความเป็นครอบครัว .....

.....

การสังคมกับเพื่อนบ้าน .....

.....

การเปลี่ยนแปลงด้านอื่นๆ .....

.....

.....

.....

.....

3.5.6 ในการประกอบอาชีพทอผ้า ท่านประสบปัญหาอะไรบ้าง อย่างไร ในหัวข้อต่อไปนี้ (ตัวแปรที่ 284-292)

ปัญหาด้านเงินทุน .....

.....

วัตถุดิบ .....

.....

ปริมาณงาน (order) .....

.....

การผลิต/การย้อมสีธรรมชาติ.....

.....

ราคา .....

.....

การตลาด .....

.....

ภาวะการแข่งขัน .....

.....

ปัญหาสุขภาพ .....

.....

ปัญหาด้านอื่นๆ .....

.....

.....

3.5.7 ท่านผ่านมาท่านหรือสมาชิกภายในกลุ่มของท่านมีวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างไรบ้าง ตัวแปรที่ (293-301)

ปัญหาด้านเงินทุน .....

.....

วัตถุดิบ .....

.....

ปริมาณงาน (order) .....

.....

การผลิต/การย้อมสีธรรมชาติ.....

.....

ราคา .....

.....

การตลาด .....

.....

ภาวะการแข่งขัน .....

.....

ปัญหาสุขภาพ .....

.....

ปัญหาด้านอื่นๆ .....

.....

.....

3.5.8 ท่านคิดว่าผลดีของการรวมกลุ่มทอผ้าภายในหมู่บ้าน คือ (ตัวแปรที่ 302)

.....

.....

.....

.....

3.5.9 ท่านคิดว่าผลเสียของการรวมกลุ่มทอผ้าภายในหมู่บ้าน คือ (ตัวแปรที่ 303-304)

( ) ไม่มี

( ) มี คือ .....

.....

.....

.....

3.5.10 ท่านมีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆต่อการรวมกลุ่มประกอบอาชีพทอผ้าพื้นเมือง อย่างไร (ตัวแปรที่ 305)

.....

.....

.....

.....

3.5.11 ในอนาคต ท่านอยากจะให้ลูกสาวมีอาชีพทอผ้าพื้นเมืองเหมือนกับที่ท่านทำอยู่หรือไม่ เพราะเหตุใด (ตัวแปรที่ 306)

.....

.....

.....

.....

3.5.12 หากท่านไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มทอผ้าและไม่ได้ประกอบอาชีพทอผ้าพื้นเมืองแล้ว ท่านจะใช้เวลาส่วนนี้ไปทำอะไร (ตัวแปรที่ 307)

.....

.....

.....

.....

.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม

รายชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม	ที่อยู่	ตำแหน่ง
1.คุณเครือวัลย์ หาญยุทธ	103 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	ประธานกลุ่ม
2.คุณอำพร หาญยุทธ	56 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	กรรมการกลุ่ม
3.คุณเสาวลักษณ์ หาญยุทธ	105 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	กรรมการกลุ่ม
4.คุณบุญปั๋น หาญยุทธ	64 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	กรรมการกลุ่ม
5.คุณฉวี หาญยุทธ	8 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	กรรมการกลุ่ม
6.คุณสุดารัตน์ หาญยุทธ	12 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	สมาชิกกลุ่ม
7.คุณพยอม ทิฆาวงค์	22 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	สมาชิกกลุ่ม
8.คุณเกษร ทิฆาวงค์	81 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	สมาชิกกลุ่ม
9.คุณอนงค์ ช่างเหล็ก	52 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	สมาชิกกลุ่ม
10.คุณนุชนาฏ ช่างเหล็ก	107 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	สมาชิกกลุ่ม
11.คุณจีรพร โวทาน	110 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	สมาชิกกลุ่ม
12.คุณคำจอน โวทาน	21 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	สมาชิกกลุ่ม
13.คุณน้ำค้าง โวทาน	118 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	สมาชิกกลุ่ม
14.คุณบุญคุ้ม พงษ์สุภา	80 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	สมาชิกกลุ่ม
15.คุณถวิล พงษ์สุภา	2 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	สมาชิกกลุ่ม
16.คุณจ้อม ต๊ะแก้ว	87 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	สมาชิกกลุ่ม
17.คุณละมัย อนุจร	96 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	สมาชิกกลุ่ม
18.คุณสุพรรณ์ บริคุด	88 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	สมาชิกกลุ่ม
19.คุณสมทัน มูลคำ	34 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	สมาชิกกลุ่ม
20.คุณแต๋ ขุนลึก	26 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	สมาชิกกลุ่ม
21.คุณบัวน้อย กันทะสอน	77 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	สมาชิกกลุ่ม
22.คุณสุกัญญา ขาคำ	1 หมู่ 5 บ้านหัวน้ำ	สมาชิกกลุ่ม

รายชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม	ที่อยู่	ตำแหน่ง
23. คุณจำเนียร ถือยศ	74 หมู่ 4 บ้านตีนตก	ประธานกลุ่ม
24. คุณสังวาล มูลคำ	73 หมู่ 4 บ้านตีนตก	กรรมการกลุ่ม
25.คุณบานเย็น เดชะพิมพ์	17 หมู่ 4 บ้านตีนตก	กรรมการกลุ่ม
26.คุณฉลอง ไวทาน	83 หมู่ 4 บ้านตีนตก	กรรมการกลุ่ม
27.คุณอารีย์ ดวงแก้ว	145 หมู่ 4 บ้านตีนตก	กรรมการกลุ่ม
28.คุณลำดวน ดวงแก้ว	75 หมู่ 4 บ้านตีนตก	สมาชิกกลุ่ม
29.คุณมณฑา ดวงแก้ว	41 หมู่ 4 บ้านตีนตก	สมาชิกกลุ่ม
30.คุณวัชราภรณ์ ดวงแก้ว	72 หมู่ 4 บ้านตีนตก	สมาชิกกลุ่ม
31.คุณอำภา ช่างเหล็ก	36 หมู่ 4 บ้านตีนตก	สมาชิกกลุ่ม
32.คุณสุภิต ช่างเหล็ก	43 หมู่ 4 บ้านตีนตก	สมาชิกกลุ่ม
33.คุณบัวลักษณ์ ดวงแก้ว	94 หมู่ 4 บ้านตีนตก	สมาชิกกลุ่ม
34.คุณบัวตอง ทีฆาวงค์	46 หมู่ 4 บ้านตีนตก	สมาชิกกลุ่ม
35.คุณอ้อย ทีฆาวงค์	137 หมู่ 4 บ้านตีนตก	สมาชิกกลุ่ม
36.คุณปุ่น ช่างเหล็ก	133 หมู่ 4 บ้านตีนตก	สมาชิกกลุ่ม
37.คุณบัวเผย หาญยุทธ	80 หมู่ 4 บ้านตีนตก	สมาชิกกลุ่ม
38.คุณสุภาพ ทีฆาวงค์	113 หมู่ 4 บ้านตีนตก	สมาชิกกลุ่ม
39.คุณสมสาย อุดรชน	13 หมู่ 4 บ้านตีนตก	สมาชิกกลุ่ม
40.คุณหลอม วงถาว	58 หมู่ 4 บ้านตีนตก	สมาชิกกลุ่ม
41.คุณถนอม ทีฆาวงค์	44 หมู่ 4 บ้านตีนตก	สมาชิกกลุ่ม
42.คุณหลอย ใหม่น้อย	88 หมู่ 4 บ้านตีนตก	สมาชิกกลุ่ม
43.คุณยุพิน ทีฆาวงค์	18 หมู่ 4 บ้านตีนตก	สมาชิกกลุ่ม
44.คุณคอง หาญยุทธ	76 หมู่ 4 บ้านตีนตก	สมาชิกกลุ่ม

ภาคผนวก ข

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลำน้ำกูน

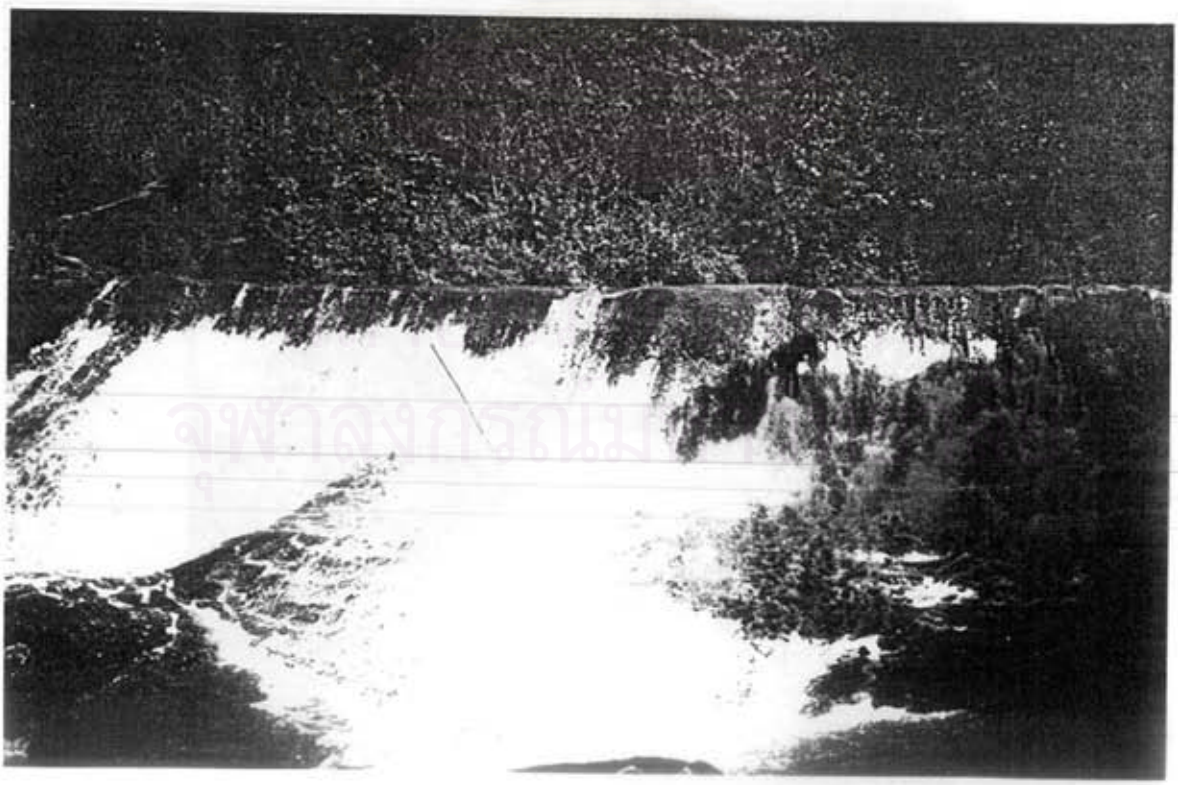

ฝายแก้ง

ลำเหมืองสายตะวันตก

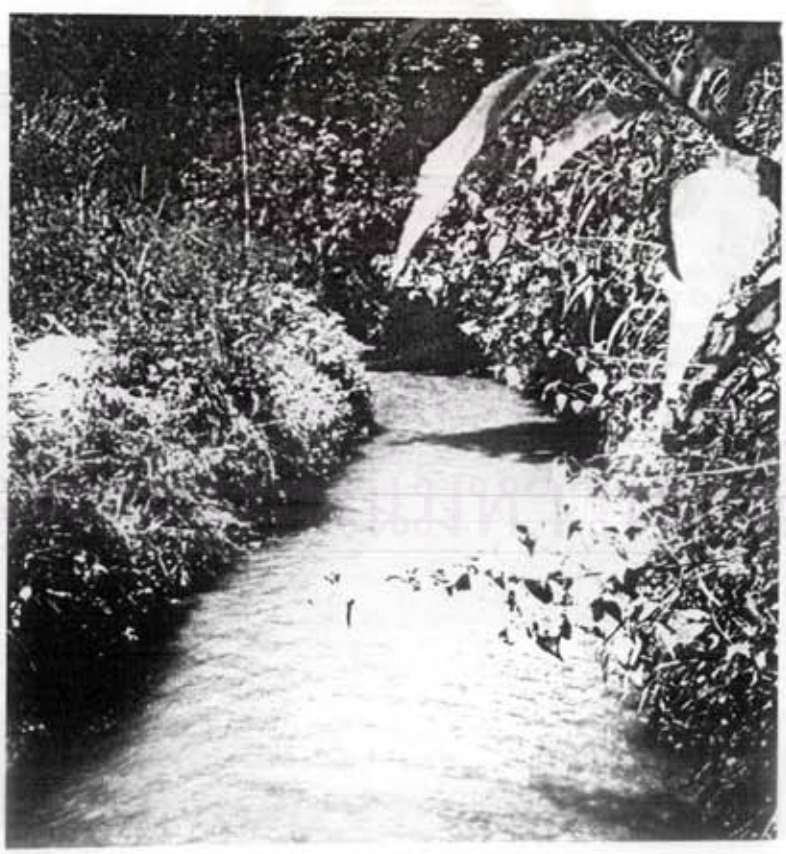

ลำเหมืองสายตะวันออก

กิจกรรมการกองข้าวของชาวบ้าน

กิจกรรมการฟาดข้าวของชาวบ้าน

สภาพทั่วไปของบ้านเรือนในหมู่บ้าน

สภาพบ้านที่มีกี่ทอผ้าอยู่ใต้ถุนบ้าน

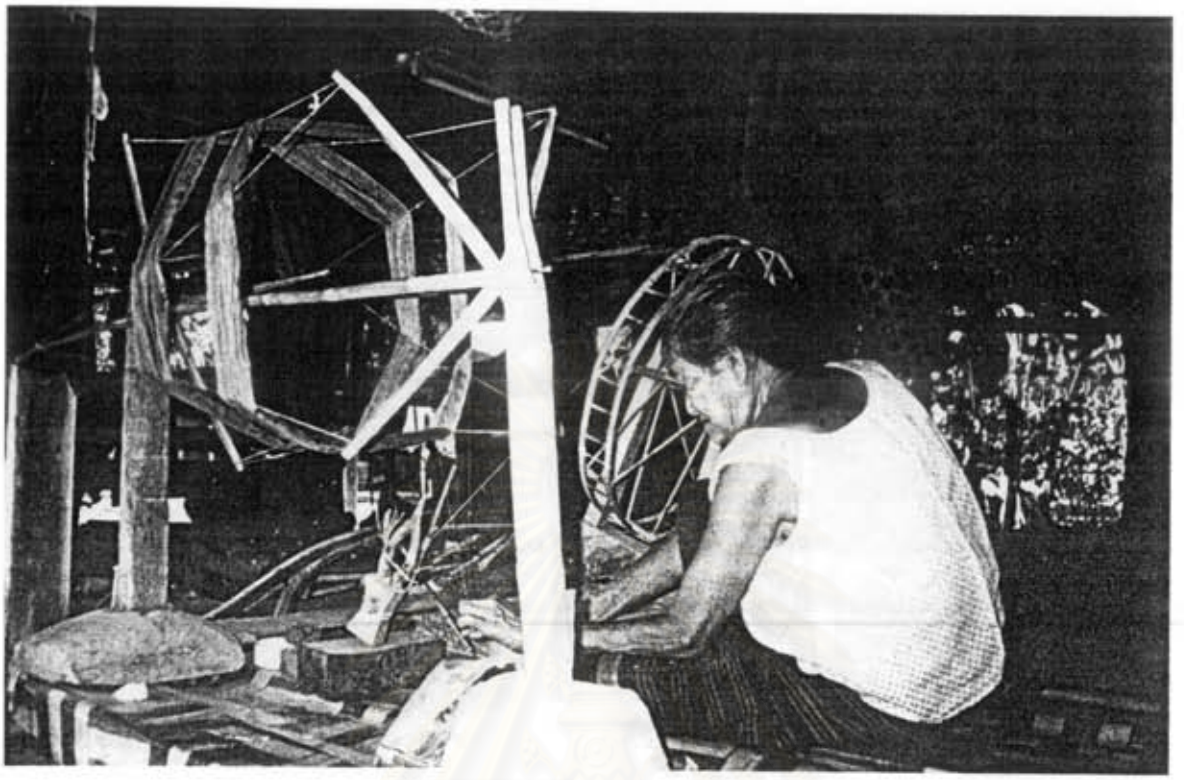

อุปกรณ์การเตรียมด้ายสอด (กวักด้าย) แบบดั้งเดิม

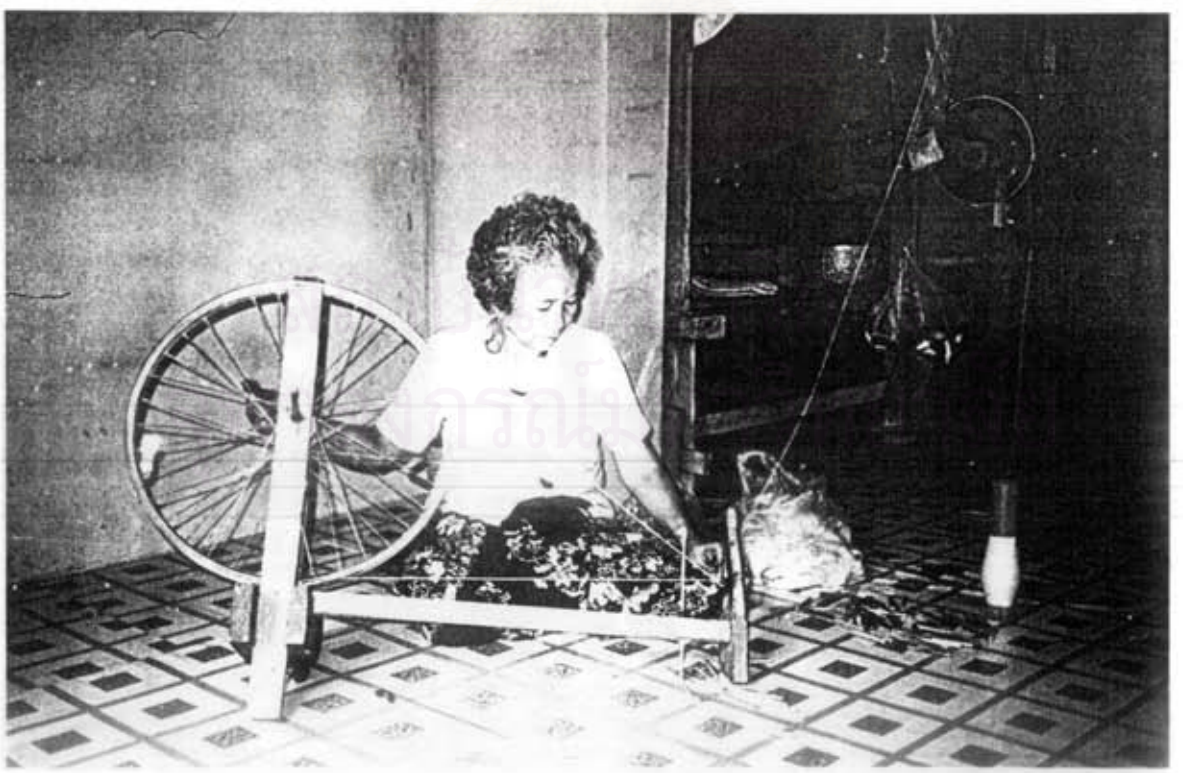

อุปกรณ์การเตรียมด้ายสอด (กวักด้าย) แบบประยุกต์

ขั้นตอนการเตรียมด้ายยืนโดยประยุกต์เทคโนโลยีง่ายๆ

การถ่ายทอดความรู้และทักษะให้กับลูก

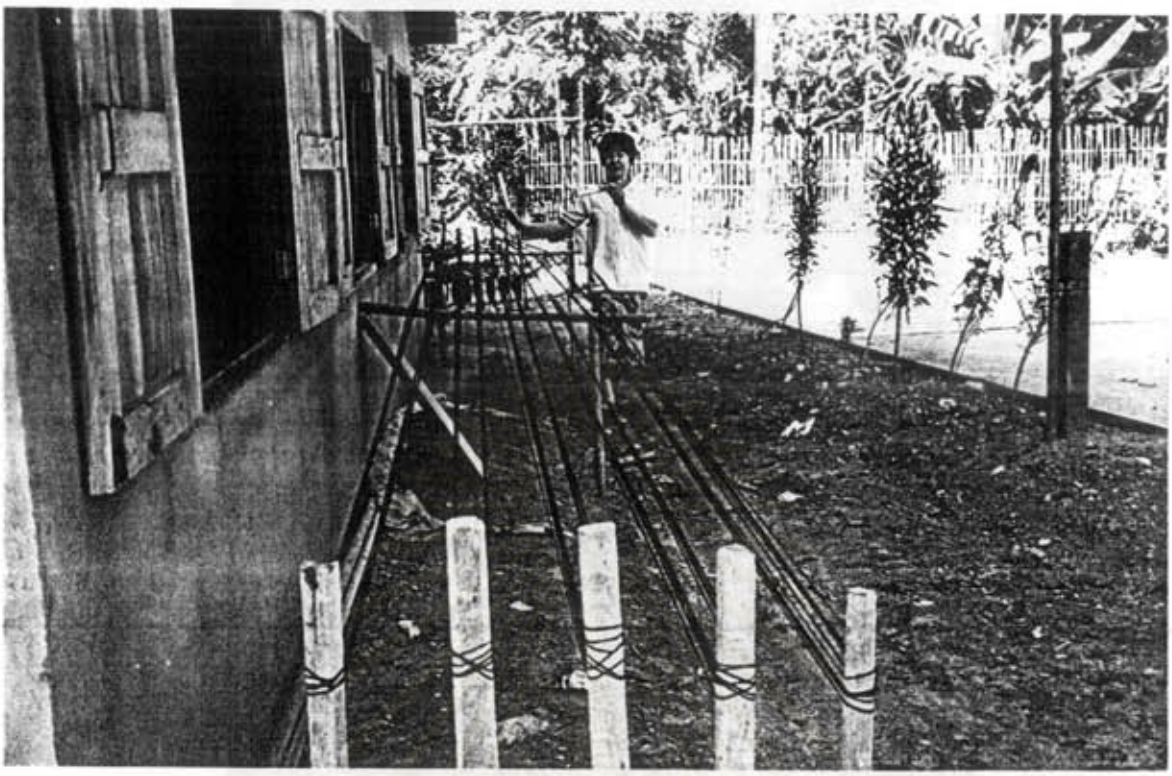

การเข็นด้ายเพื่อเตรียมเป็นด้ายยืน

พ่อบ้านเข้ามาช่วยเหลืองานทอผ้า

กิจกรรมการทอผ้าของสตรีแม่บ้าน

ความภูมิใจในผลงานผ้าซิ่นไหล็อที่สำเร็จแล้ว

การสรุปบัญชีของคณะกรรมการกลุ่มทอผ้าเมื่อสิ้นเดือน

ผู้ศึกษากับคณะกรรมการกลุ่มทอผ้าและผ้าทอพื้นเมืองของกลุ่ม

ข้อมูลทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับหมู่บ้านที่ศึกษา

1. ตำนานพงศาวดารเมืองน่าน

เนื่องจากชุมชนไทลื้อในจังหวัดน่านมีเรื่องราว ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมที่น่าสนใจ ดังนั้น ในการนำเสนอสภาพชุมชน ประวัติความเป็นมาของชุมชน จึงจำเป็นต้องอธิบายกว้างๆ เกี่ยวกับตำนานพงศาวดารเมืองน่าน บรรพบุรุษของชุมชน และชุมชนไทลื้อ

ตามตำนานพงศาวดารเกี่ยวกับเจ้าหลวงพระยาภูคา ที่พ่อเจริญ โวทาน อดีตผู้ใหญ่บ้านตีนตก ระหว่างปี พ.ศ. 2504 - 2508 ได้เล่าให้ฟัง มีเรื่องราวพอสังเขปดังนี้ (นายเจริญ โวทาน, สัมภาษณ์ 29 ตุลาคม 2539)

ในราวพุทธศตวรรษที่ 18 พระยาภูคา ได้นำกำลังคนจำนวนหนึ่งเข้าครอบครองแผ่นดินบริเวณที่ราบลุ่มเชิงเทือกเขาสูง ทางตอนบนของจังหวัดน่าน สร้างบ้านแปงเมือง "ย่าง" ขึ้น ซึ่งเป็นศูนย์กลางเมืองน่านในสมัยโบราณ ปัจจุบันเมืองย่างอยู่ในเขตตำบลศิลาเพชร อำเภอปัว จังหวัดน่าน

วันหนึ่ง พระยาภูคา ได้ไข่จากในป่ามา 2 ใบ จึงนำมาบ่ม ใบหนึ่งบ่มในก๋วยงิ้ว (ดอกนุ่น) ใบหนึ่งบ่มในก๋วยฟองฝ้าย (ดอกฝ้าย) ปรากฏว่าไข่สองใบนั้นได้ฟักออกมาเป็นคน 2 คน พระยาภูคาจึงได้ตั้งชื่อให้ลูกคนที่บ่มในก๋วยงิ้วว่า เจ้าขุนนุ่น และคนที่บ่มในฟองฝ้ายว่า เจ้าขุนฟอง ต่อมาเมื่อเจ้าขุนนุ่นและเจ้นขุนฟองเติบใหญ่ ทั้งสองจึงไปหาเถรแต๋ง ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์ เพื่อให้ช่วยสร้างบ้านแปงเมืองให้ เถรแต๋งจึงให้เจ้าขุนนุ่นไปกินเมืองจันทบุรี หรือเมืองหลวงพระบาง ส่วนเจ้าขุนฟองให้อยู่กินเมืองที่วรนคร หรือเมืองปัวในปัจจุบัน กาลเวลาดังกล่าวตกอยู่ในรัชสมัยของพระเจ้าพ่อขุนรามคำแหง แห่งกรุงสุโขทัย

ตามตำนานได้เล่าต่อไปอีกว่า วันหนึ่ง เจ้าขุนฟองท่านไปราชการตามที่พระเจ้าแผ่นดินเรียกไป ได้ละมเหสีซึ่งกำลังตั้งครรภ์ไว้ที่เมืองวรนคร เจ้าเมืองพะเยาได้ยกทัพมาตีเมืองวรนคร จึงมิอาจต้านข้าศึกไว้ได้ หมู่เสนาจึงพามเหสีหนีเข้าป่า มเหสีทรงคลอดลูกกลางป่า แต่ไม่มีน้ำ มเหสีจึงบนบานให้ฝนตก ทันใดนั้น ฝนก็ตกไหลมาเทมา มาอาบมาล้างหม่อมเจ้า และน้ำฝนที่ตกลงมาไหลนองนั้น ได้พัดเอาหินผามาด้วย จึงได้ชื่อว่าพระยาผานอง ซึ่งต่อมา พระยาผานองได้เป็นเจ้าหลวงปกครองเมืองวรนครหรือเมืองปัว จึงเรียกว่า เจ้าหลวงปัว และได้สมรสกับพระนางอั้วสิม มีโอรส 6 องค์

พญาผานอง ครองเมืองวรนคร เมื่อ พ.ศ. 1865 ตลอดระยะเวลาที่ครองเมืองวรนคร มีความสุจริต ยุติธรรม เป็นนักรบที่เข้มแข็งและนักปกครองที่ดี เมืองวรนครเจริญรุ่งเรืองมาก ไม่มีเมืองใดกล้ายกทัพมาตีเมืองวรนคร จนถึง พ.ศ. 1895 รวม 30 ปี ครั้นพิราลัย โอรสองค์โตชื่อพระยาการเมือง ได้ครองเมืองวรนคร ครั้งหนึ่ง ได้รับเชิญจากพญาโสปัตตกันทิ เจ้าเมืองสุโขทัย ให้ไปช่วยพิจารณาสร้างวัดหลวงอภัยในกรุงสุโขทัย เมื่อสร้างเสร็จบริบูรณ์แล้ว พญาโสปัตตกันทิ ก็มีความยินดี จึงเอาถุกพระบรมธาตุเจ้าให้ 7 พระองค์ กับพระพิมพ์ทองคำ 20 องค์ พระพิมพ์เงิน 20 องค์ เป็นสินน้ำใจ พระองค์จึงได้นำมา แล้วเอาไปสำแดงแก่พระมหาเถรเจ้าที่เมืองวรนคร เพื่อหาที่บรรจุพระธาตุเจ้ายังที่สมควร จึงตกลงพากันเอาลงไปสร้างบรรจุไว้ ณ ดอยภูเพียงแช่แห้ง ที่เมืองน่าน จึงเรียกกันมาว่า "พระธาตุแช่แห้ง" ดอยภูเพียงแช่แห้งนี้เป็นเนินผาเขาดินเตี้ยๆตั้งอยู่ใกล้เมืองน้ำเตียนกับแม่น้ำลิง ทางฟากตะวันออกของแม่น้ำน่านที่ย้ายมาตั้งในชั้นหลังๆห่างออกไปราว 3 กิโลเมตร ซึ่งต่อมา พระยาการเมืองต้องการอยู่ใกล้พระธาตุ จึงย้ายเมืองวรนครไปที่เวียงแช่แห้ง เมื่อ พ.ศ. 1902 เมื่อพระยาการเมืองพิราลัย เจ้าผากอง ราชบุตรขึ้นเสวยราช ได้ย้ายเมืองจากเวียงแช่แห้งมาสร้างที่บ้านห้วยได้ คือเมืองนันทบุรีหรือเมืองน่านในปัจจุบัน เมื่อ พ.ศ. 1911 ด้วยเหตุว่าเวียงแช่แห้งกันดารน้ำ พระธาตุแช่แห้งนับเป็นปูชนียสถานศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญคู่บ้านคู่เมืองน่านมาเป็นเวลาร่วม 600 ปี

ตามตำนานพงศาวดารเมืองน่านระบุไว้ว่า ในปี พ.ศ. 2399 พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เจ้าผู้ครองนครน่าน ได้ยกทัพไปกวาดต้อนครอบครัวไทลื้อจากเมืองพง เขตสิบสองปันนา มาไว้ในเขตจังหวัดน่านประมาณ 2,000 คน (วารสารโรงเรียนบ้านหนองบัว, 2526, หน้า 3 อ้างในกรมศิลปากร, 2530, 41-42) ตามนโยบาย"เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง" ของเจ้าผู้ครองล้านนาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น บางส่วนได้อพยพเข้ามาเพิ่มเติมภายหลังเพื่อติดตามญาติพี่น้อง และเพื่อแสวงหาที่ทำกินที่เหมาะสมในเขตล้านนา (ประชัน รักพงษ์, 2536: 109) ชาวไทลื้อเหล่านี้ อาศัยอยู่ทั่วไปในล้านนา โดยเฉพาะในแถบ อำเภอท่าวังผา อำเภอปัว อำเภอเชียงกลาง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน อำเภอเชียงคำ อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา และอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

กลุ่มชนที่เรียกตัวเองว่า "ลื้อ" เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท คือ "ไทลื้อ" หรือ "ไดลื้อ" มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในแคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ทางตอนใต้ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ไทลื้อจะตั้งชุมชนอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำและที่ราบระหว่างหุบเขา โดยอาศัยแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่ไหลผ่านดินแดนสิบสองปันนา ปัจจุบันพบว่ามีไทลื้อกระจายอยู่ทั่วไป ทั้งในเขตประเทศจีน พม่า ลาว และบริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ตามหมู่บ้านต่างๆของจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน พะเยา แพร่ และน่าน ชาวไทลื้อที่อพยพเข้า

มาอยู่ในถิ่นภาคเหนือของไทยได้นำวัฒนธรรมของตนมาปรับประยุกต์ผสมผสานกับชาวพื้นเมืองในภาคเหนือของไทยอย่างกลมกลืน โดยเฉพาะศิลปะการทอผ้าที่มีความงดงามและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะนั้นมีประวัติสืบเนื่องมาอย่างยาวนาน ลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้าในสะท้อนถึงสภาพสังคมได้ กล่าวขวัญกันว่าผู้หญิงไทลื้อมีชื่อเสียงด้านงานหัตถกรรมทอผ้าและมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ผ้าที่มีชื่อเสียง คือ ผ้าซิ่นลายลื้อ และลายน้ำไหล

การที่ชุมชนมีตำนานเรื่องเล่าเกี่ยวกับบรรพบุรุษผู้นำชุมชน ประวัติความเป็นมาของชุมชน ทำให้เห็นถึงการมีตัวตน มีที่มา เกิดพลังในการอธิบายถึงพลวัตของชุมชน

2. ประวัติตำบลศิลาแลง

บ้านตีนตก หมู่ 4 และบ้านหัวน้ำ หมู่ 5 เป็นหมู่บ้านไทลื้อที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาลในตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน แต่เดิมตำบลศิลาแลงรวมอยู่กับตำบลปัว โดยมีนายวิโรจน์ สมประสิทธิ์ ดำรงตำแหน่งเป็นกำนัน ต่อมาทางการได้อนุมัติให้แยกเขตการปกครองใหม่ โดยให้แยกหมู่บ้านจำนวน 17 หมู่บ้านออกจากตำบลปัวแล้วใช้ชื่อว่า "ศิลาแลง"ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2506 กำนันคนแรกของตำบลศิลาแลง คือ นายแสวง นำวงค์

ที่มาของชื่อตำบลว่า ศิลาแลง สืบเนื่องจากเป็นตำบลที่มีทรัพยากรภูเขาหินผาเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะบริเวณ 2 ฟากฝั่งของต้นลำน้ำกูน มีลักษณะเป็นหินเป็นผาสูงใหญ่ จึงนำลักษณะที่โดดเด่นบริเวณลำน้ำกูน ซึ่งเป็นลำน้ำสายสำคัญที่ไหลผ่านหลายๆหมู่บ้านในตำบลนี้ นำมาตั้งเป็นชื่อตำบลว่า ศิลาแลง โดยปลัดชำรง ทรงประศาสตร์ เป็นผู้ตั้งชื่อตำบลให้

วันที่ 1 เมษายน 2510 นายเมืองดี ปรีดาวงค์ ผู้ใหญ่บ้านจากบ้านหัวดอยได้รับการเลือกตั้งเป็นกำนันคนที่ 2 แทนกำนันคนเดิมที่เสียชีวิตลง

ในช่วงปี 2510-2520 หมู่บ้านในเขตตำบลศิลาแลงได้ถูกยุบ 1 หมู่บ้าน เนื่องจากไม่มีชาวบ้านอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเลย มีการแยกหมู่บ้านออกไปตั้งใหม่ทั้งหมด 6 ครั้ง เนื่องจากจำนวนครัวเรือนขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ในช่วงเวลานั้น ตำบลศิลาแลงมีถึง 22 หมู่บ้าน

เมื่อกำนันเมืองดี ปรีดาวงค์ เกษียณอายุราชการลง ในปี 2520 ทางการให้มีการเลือกตั้งกำนันขึ้นมาใหม่ตามระบอบประชาธิปไตย โดยให้ประชาชนชาวศิลาแลงลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ผลปรากฏว่า นายชวัช ยั่งยืน ผู้ใหญ่บ้านจากบ้านหัวน้ำได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน ให้ดำรงตำแหน่งเป็นกำนันตำบลศิลาแลง คนที่ 3 เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2520

ในเวลาต่อมา ทางการได้อนุมัติให้สภาตำบลศิลาแลง แยกตำบลออกไปใหม่ คือ ตำบลภูคา โดยให้ตำบลศิลาแลงมี 10 หมู่บ้าน และตำบลภูคา มี 12 หมู่บ้าน เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2525

กำนันชวัช ยั่งยืน ดำรงตำแหน่งเป็นกำนันตำบลศิลาแลง ถึงเดือน พฤศจิกายน 2533 ก็เกษียณอายุราชการลง ทางการกำหนดให้มีการเลือกตั้งกำนันขึ้นมาใหม่แทนตำแหน่งที่ว่างลงโดยใช้วิธีการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย ผลปรากฏว่า นายจรูญ หาญยุทธ ซึ่งเพิ่งได้รับการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านจากประชาชนบ้านหัวน้ำไม่นาน ก็ได้รับการเลือกตั้งเป็นกำนันตำบลศิลาแลง คนที่ 4 เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2534 (ชวัช ยั่งยืน, ประวัติตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน)

จนกระทั่งในปี 2537 มีการแยกหมู่บ้านชาวเขาในตำบลศิลาแลงจำนวน 3 หมู่บ้านออกไปรวมกับหมู่บ้านชาวเขาอีก 2 หมู่บ้านจากตำบลภูคา ตั้งเป็นตำบลป่ากลาง อำเภอปัว จังหวัดน่าน ซึ่งในปัจจุบันนี้ตำบลศิลาแลงมีทั้งหมด 7 หมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านไทลื้อ 6 หมู่บ้าน คือ บ้านเฮี้ย หมู่ที่ 1 บ้านดอนไชย หมู่ที่ 3 บ้านตีนตก หมู่ที่ 4 บ้านหัวน้ำ หมู่ที่ 5 บ้านหัวดอย หมู่ที่ 6 บ้านฝาย หมู่ที่ 7 และหมู่บ้านชาวพื้นเมืองอีก 1 หมู่บ้าน คือ บ้านศาลา หมู่ที่ 2

เมื่อพ่อกำนันจรูญ หาญยุทธ เกษียณอายุราชการลงเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2539 ได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งกำนันคนใหม่ในวันที่ 23 มิถุนายน 2539 มีผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งทั้งหมด 6 คน ผลปรากฏว่า นายมณเฑียร ช่างเหล็ก ผู้ใหญ่บ้านจากบ้านตีนตก หมู่ 4 ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนให้ดำรงตำแหน่งเป็นกำนันตำบลศิลาแลงจนถึงปัจจุบัน

3. ประวัติความเป็นมาของวัดป่าเหมือด

วัดป่าเหมือดเป็นวัดโบราณเก่าแก่ สร้างขึ้นเมื่อใด ใครเป็นผู้สร้าง ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด ทราบแต่เพียงว่าวัดนี้เดิมชื่อ "วัดหัวฝาย" เนื่องจากวัดอยู่ใกล้กับตัวฝายน้ำล้น โดยตั้งอยู่บนฝั่งระหว่างสบห้วยหาญและลำน้ำกูน วัดหัวฝายอยู่ห่างจากวัดป่าเหมือดในปัจจุบันไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 300 เมตร เป็นศรัทธาของบ้านตีนตก และบ้านหัวน้ำ

เมื่อถึงฤดูน้ำหลากน้ำก็พัดเอาวัดและอารามไป แต่ก็ยังดีที่มีพระโจก เก็บพระพุทธรูปไม้หน้าตักกว้าง 17 นิ้ว สูง 14 นิ้วไว้ได้ จึงอัญเชิญมาประดิษฐานไว้ที่อารามชั่วคราวใกล้บ้านหัวน้ำ (บ้านห่าง) ติดกับฝั่งน้ำกูน ก็ถูกน้ำกูนเซาะอีก ชาวบ้านจึงได้ย้ายอารามมาที่นาดอย แต่พื้นที่ก็ยังไม่เหมาะสมกับการตั้งวัด เนื่องจากวัดไม่สมควรอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านหัวน้ำ ในขณะเดียวกันทางบ้านตีนตกเริ่มมีผู้คนอาศัยอยู่มากขึ้น ชาวบ้านจึงได้ย้ายวัดขึ้นมาอยู่ในบ้านตีนตกปัจจุบัน

ดังนั้น ในปี พุทธศักราช 2390 พระครูบาจิณา ศิลสุทโท พร้อมกับหนานพรม ชราพก จึงนำราษฎรมาถางต้นเหมือด พอถางเสร็จก็ทำการสร้างวัด สร้างวิหารไม้กุฏิน้ำ และได้เปลี่ยนชื่อจากวัดหัวฝายมาเป็น "วัดป่าเหมือด" (ชาวบ้านเรียกว่าวัดสันป่าเหมือด) ปัจจุบัน วัดป่าเหมือดเป็นศรัทธาของบ้านตีนตก บ้านหัวน้ำ และบ้านฝาย ตั้งอยู่บนที่ราบลุ่ม อยู่ห่างจากทั้ง 3 บ้านเป็นระยะทางใกล้เคียงกัน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2395 ชาวบ้านได้ช่วยกันสร้างวิหาร(หลังใหญ่) ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปไม้ที่ได้จากวัดหัวฝาย

ประมาณปี 2486 ชาวบ้านได้ช่วยกันสร้างโบสถ์ (หลังเล็ก) ขึ้นมาอีก 1 หลัง

จนถึงสมัยของพระครูสุภัทรนันทคุณ เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน ได้รื้อวิหารเดิม โดยทำการสร้างวิหารใหม่ในปี พ.ศ. 2516 เสร็จเมื่อ พ.ศ. 2521 และกุฏิน้ำก็เหลือเพียงเสาไว้เท่านั้น

สันนิษฐานว่าวัดหัวฝายคงมีอายุประมาณกว่า 200 ปี

4. ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

4.1. บ้านตีนตก

เหตุผลที่ได้ชื่อว่าบ้านตีนตก เนื่องจากแต่เดิมบ้านตีนตกตั้งอยู่บริเวณตีนดอยใกล้กับฝายสบห้วยหาญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ตีนดอยมาตกบริเวณที่ตั้งของหมู่บ้าน ชาวบ้านจึงได้เรียกว่าบ้านตีนตก (พระครูสุภัทรนันทคุณ, สัมภาษณ์ 14 ตุลาคม 2539)

ในอดีตบ้านตีนตกรวมอยู่กับบ้านฝาย ใกล้เคียงกับบ้านหัวน้ำ (บ้านดอนในสมัยนั้น) ซึ่งศรัทธาวัดเดียวกัน ในราวปี พ.ศ. 2470 เป็นต้นมา ชาวบ้านดอนได้ทยอยขยายพื้นที่ดินทำกินและบ้านเรือน ออกไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ใกล้กับลำน้ำถูน และเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านจากบ้านดอนเป็นบ้านหัวน้ำ ชาวบ้านเรียกบริเวณพื้นที่ตั้งหมู่บ้านใหม่นั้นในสมัยนี้ว่าบ้านล่าง ต่อมาได้เกิดน้ำป่าไหลหลากท่วม น้ำเซาะหมู่บ้านหัวน้ำ จึงพากันย้ายบ้านเรือนไปอยู่ข้างบน

ในช่วงที่ ชาวบ้านทยอยอพยพออกจากบ้านดอนนั้น ส่วนหนึ่งได้ย้ายไปอยู่บ้านหัวน้ำ อีกส่วนหนึ่งก็ได้ทยอยมาสมทบที่บ้านตีนตก ซึ่งในปี 2470 นั้นเอง นายถุง พงษ์สุกา อดีตผู้ใหญ่บ้านดอนก็ได้ย้ายมาอยู่ที่บ้านตีนตก และได้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านตีนตก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2470-2474 ส่วนที่บ้านหัวน้ำได้เลือกนายจายคำ ยั่งยืน เป็นผู้ใหญ่บ้านแทน

ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2483 (ในสมัยพ่อผู้ใหญ่พรหมมินทร์ ยั่งยืน) ประชากรในหมู่บ้านตีนตกได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น ที่ตั้งบ้านเรือนเดิมเริ่มคับแคบ และที่ดินทำกินเริ่มไม่เพียงพอ ชาวบ้านตีนตกจึงได้ขยับขยายที่ตั้งเรือนและที่ดินทำกินเพิ่มขึ้น โดยได้ทยอยย้ายเรือนขึ้นมาบริเวณด้านบนที่ละหลังสองหลัง ห่างออกไปทางทิศตะวันตกประมาณ 500 เมตร ในสมัยนั้นยังมีสภาพเป็นป่า เส้นทางยังเป็นทางเดินเท้าและทางเกวียน ชาวบ้านบางส่วนได้ใช้พื้นที่เป็นที่เลี้ยงวัวเลี้ยงควาย พ่อหลวงชุดแรกๆที่ย้ายเรือนขึ้นมาได้แก่ พ่อหลวงชุ่ม หาญยุทธ พ่อหลวงติ๊บ ฑีฆาวงค์ พ่อบุญเย็น ฑีฆาวงค์ พ่อคำมูล ฑีฆาวงค์ และอีกหลายๆท่าน (นายเจริญ โวทาน, สัมภาษณ์ 15 ตุลาคม 2539; นายมณเฑียร ช่างเหล็ก, สัมภาษณ์ 28 ตุลาคม 2539) ดังนั้น บ้านตีนตกในช่วงนั้นจึงมีทั้งบ้านบนและบ้านล่าง

จนกระทั่ง ในปี พ.ศ. 2517 บ้านตีนตก หมู่ 4 ได้รับอนุมัติจากทางการให้แยกหมู่บ้านออกไปอีกหนึ่งหมู่ คือ บ้านฝาย หมู่ที่ 21 (ในสมัยนั้น) โดยมีนายเสวียน ยานันท์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน (ธวัช ยั่งยืน, ประวัติตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน) ตอนที่แยกหมู่บ้าน บริเวณที่ตั้งเรือนของบ้านตีนตกในอดีตปัจจุบันยังมีเรือนตั้งอยู่ แต่ได้ไปขึ้นกับบ้านฝายแทน ที่ชื่อว่าบ้านฝายเนื่องจาก บ้านตั้งอยู่ใกล้กับฝาย ส่วนบ้านตีนตกที่ย้ายมาอยู่ด้านบนยังคงใช้ชื่อบ้านตีนตกตามเดิม ซึ่งปัจจุบันบ้านตีนตกตั้งอยู่บริเวณสองข้างทางถนนยุทธศาสตร์สายปัว-น้ำยาว กิโลเมตรที่ 5

รายชื่อผู้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านตีนตก หมู่ 4 ตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน

1. นายอินปั๋น ฑีฆาวงค์	2426 -2435
2. นายกัญชัย พงษ์สุภา	2435 - 2442
3. นายหน่อ ฑีฆาวงค์	2442 - 2454
4. นายยาโน ฑีฆาวงค์	2454 - 2465
5. นายเมือง ยานันท์	2465 - 2470
6. นายถุง พงษ์สุภา	2470 - 2474
7. นายมูลถี หาญยุทธ	2474 - 2483
8. นายพรหมมินทร์ ยั่งยืน	2483 - 2504
9. นายเจริญ โวทาน	2504 - 2508
10. นายบุญรัตน์ พงษ์สุภา	2508 - 2516
11. นายสมหวัง ฑีฆาวงค์	2516 - 2529
12. นายรุ่ง ยศอาจ	2529 - 2531
13. นายมณเฑียร ช่างเหล็ก	2531- ปัจจุบัน

หากนับอายุของ หมู่บ้านตีนตก เท่าที่มีหลักฐานจากรายชื่อผู้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านที่ปรากฏอยู่ หมู่บ้านตั้งขึ้นได้ประมาณ 113 ปี คือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2426 แต่เมื่อได้สอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านถึงอายุของหมู่บ้าน ทราบว่าหมู่บ้านทั้งสอง มีผู้ใหญ่บ้านก่อนหน้านี้อีก แต่ไม่มีใครจำได้จึงไม่ได้บันทึกไว้ และเมื่อเทียบเคียงกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของวัดป่าเหมือด ซึ่งเป็นศรัทธาของ 3 หมู่บ้าน คือ บ้านตีนตก บ้านหัวน้ำ และบ้านฝาย ทราบว่าวัดป่าเหมือดมีอายุมานานกว่า 200 ปี ดังนั้น จึงเชื่อได้ว่า บ้านตีนตกและบ้านหัวน้ำ ตั้งขึ้นมานานกว่า 200 ปี เช่นเดียวกัน

ปัจจุบันหมู่บ้านตีนตก มี 145 ครัวเรือน และ 171 ครอบครัว จำนวนประชากรทั้งสิ้น 629 คน เป็นผู้ชาย 298 คน ผู้หญิง 331 คน หมู่บ้านมีเนื้อที่ทั้งหมด 599 ไร่ แบ่งเป็นที่นา 204 ไร่ ที่ไร่ 330 ไร่ และที่สวนอีก 65 ไร่ มีโรงสีขนาดเล็กจำนวน 2 โรง มีโรงเรียนไตรประชาวิทยา โรงเรียนระดับประถมศึกษาที่เด็กนักเรียนจาก 3 หมู่บ้าน ใช้เรียนหนังสือร่วมกัน คือ บ้านตีนตก บ้านหัวน้ำ บ้านฝาย

การประกอบอาชีพของชาวบ้านส่วนใหญ่ มีอาชีพหลัก คือ ทำนา ทำสวน เลี้ยงหมู อาชีพรอง คืองานรับจ้าง และแม่บ้านทอผ้าควบคู่กันไป การทำการเกษตรของชาวบ้านอาศัยแหล่งน้ำจากลำน้ำกูน และทดน้ำจากลำเหมืองฝายแก้ง หลังจากที่มีการช่วยกันอนุรักษ์ป่าศิลาแลง ทำให้มีปริมาณน้ำเพียงพอในการทำการเกษตรได้ตลอดปี ส่วนน้ำใช้บริโภคและซักล้าง แต่เดิมใช้น้ำบ่อ ปัจจุบันใช้น้ำประปาภูเขาโดยดึงน้ำมาจากห้วยทิด ซึ่งอยู่ใกล้กับบ้านปางยาง ตำบลภูคา ระยะทางจากต้นน้ำมาถึงแท้งค์น้ำในหมู่บ้านประมาณ 6 กิโลเมตร

4.2 หมู่บ้านหัวน้ำ

บ้านหัวน้ำ เดิมชื่อว่าบ้านดอน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของหมู่บ้านปัจจุบันห่างออกไปประมาณ 1,500 เมตร ในราวปี พ.ศ. 2470 เป็นต้นมา ชาวบ้านดอนได้ทยอยขยายพื้นที่ดินทำกินและที่ตั้งบ้านเรือน ออกไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ใกล้กับลำน้ำกูน และเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านจากบ้านดอนเป็นบ้านหัวน้ำ เหตุผลที่หมู่บ้านชื่อว่า หัวน้ำ เนื่องจาก เป็นบ้านแรกที่ลำน้ำกูนไหลผ่าน คือเป็นบ้านต้นต้นของลำน้ำกูนนั่นเอง (แต่ชาวบ้านเรียกบริเวณพื้นที่ตั้งหมู่บ้านใหม่นั้นในสมัยนี้ว่าบ้านล่าง)

ในช่วงที่ ชาวบ้านทยอยอพยพออกจากบ้านดอนนั้น ส่วนหนึ่งได้ย้ายไปอยู่บ้านหัวน้ำ อีกส่วนหนึ่งก็ได้ทยอยไปสมทบที่บ้านตีนตก ซึ่งในปี 2470 นั้นเอง นายถุง พงษ์สุกา อดีตผู้ใหญ่บ้านดอนก็ได้ย้ายมาอยู่ที่บ้านตีนตก และได้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านตีนตก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2470-2474 ส่วนที่บ้านหัวน้ำได้เลือกนายจายคำ ยั่งยืน ให้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหัวน้ำแทนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2470-2473 ซึ่งในช่วงเวลานั้น บ้านหัวน้ำจึงมีทั้งบ้านดอน และบ้านหัวน้ำ (บ้านล่าง) แต่มีผู้ใหญ่

บ้านคนเดียว จนกระทั่งประมาณปี 2480-2482 ผู้คนได้ย้ายจากบ้านดอนจนหมด บริเวณนั้นจึงกลายเป็นทุ่งนาข้าวไป

ต่อมา สมัยพ่อผู้ใหญ่ศรีวงค์ ช่างเหล็ก เป็นผู้ใหญ่บ้านหัวน้ำ (ประมาณปี 2493) เกิดน้ำป่าท่วมและน้ำกูนกัดเซาะที่ตั้งของหมู่บ้านล่าง ชาวบ้านจึงได้ย้ายหมู่บ้านขึ้นมาบ้านบนระยะห่างประมาณ 100 เมตร ซึ่งเป็นที่ตั้งของบ้านหัวน้ำจวบจนถึงปัจจุบันนี้ กล่าวโดยสรุป บ้านหัวน้ำมีการย้ายที่ตั้งหมู่บ้าน 3 ครั้ง คือ จากบ้านดอน มาบ้านหัวน้ำ (บ้านล่าง) เนื่องจากต้องการขยายพื้นที่ทำกินใหม่ และย้ายมาอยู่บ้านบน (ชาวบ้านเรียก) เนื่องจากเกิดน้ำท่วมหมู่บ้าน ปัจจุบันบริเวณที่ตั้งบ้านดอนและบ้านล่างได้กลายเป็นทุ่งนาหมดแล้ว

รายชื่อผู้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหัวน้ำ หมู่ 5 ตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน

1. นายถุง พงษ์สุภา	2440 - 2470
2. นายจายคำ ยั่งยืน	2470 - 2473
3. นายผัด ช่างเหล็ก	2473 - 2492
4. นายศรีวงค์ ช่างเหล็ก	2492 - 2512
5. นายชวัช ยั่งยืน	2512 - 2533
6. นายจรูญ หาญยุทธ	2533 - 2539
7. นายป่วน ฑีฆาวงค์	2539 - ปัจจุบัน

หากนับอายุของ หมู่บ้านหัวน้ำ เท่าที่มีหลักฐานจากรายชื่อผู้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านที่ปรากฏอยู่ หมู่บ้านตั้งขึ้นได้ประมาณ 100 ปี คือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2440 แต่เมื่อได้สอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านถึงอายุของหมู่บ้าน ทราบว่าหมู่บ้านทั้งสองมีผู้ใหญ่บ้านก่อนหน้านี้อีกแต่ไม่มีใครจำได้จึงไม่ได้บันทึกไว้ และเมื่อเทียบเคียงกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของวัดป่าเหมือด ซึ่งเป็นศรัทธาของ 3 หมู่บ้าน คือ บ้านตีนตก บ้านหัวน้ำ และบ้านฝาย ทราบว่าวัดป่าเหมือดมีอายุมานานกว่า 200 ปี ดังนั้น จึงเชื่อได้ว่า บ้านตีนตกและบ้านหัวน้ำ ตั้งขึ้นมานานกว่า 200 ปี เช่นเดียวกัน

ปัจจุบันหมู่บ้านหัวน้ำ มี 110 ครัวเรือน และ 124 ครอบครัว จำนวนประชากรทั้งสิ้น 588 คน เป็นผู้ชาย 292 คน ผู้หญิง 296 คน หมู่บ้านมีเนื้อที่ทั้งหมด 625 ไร่ แบ่งเป็นที่นา 204 ไร่ ที่ไร่ 314 ไร่ และที่สวนอีก 107 ไร่ มีโรงสีขนาดเล็กจำนวน 3 โรง

การประกอบอาชีพของชาวบ้านส่วนใหญ่ อาชีพหลัก คือ ทำนา ทำสวน เลี้ยงหมู อาชีพรอง คืองานรับจ้าง และแม่บ้านทอผ้าควบคู่กันไป การทำการเกษตรของชาวบ้านอาศัยแหล่งน้ำจากลำน้ำกูน และทดน้ำจากลำเหมืองฝายแก้ง หลังจากที่มีการช่วยกันอนุรักษ์ป่าศิลาแลง ทำให้มีปริมาณ

น้ำเพียงพอในการทำการเกษตรได้ตลอดปี ส่วนน้ำใช้บริโภคและซักล้าง แต่เดิมใช้น้ำบ่อ ปัจจุบันใช้น้ำประปาภูเขาโดยดึงน้ำมาจากห้วยผาจาน

5. ตำนานชุมชนรักษาป่า

ชุมชนหมู่บ้านตีนตก หัวน้ำ และบ้านอื่นๆในตำบลศิลาแลง เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันระหว่าง "ชุมชน" และ "ป่า" ชุมชนผู้อาศัยป่าเป็นพื้นฐานในการดำรงวิถีชีวิต พึ่งสายน้ำจากป่าเพื่อหล่อเลี้ยงผืนนา พึ่งปลาจากลำห้วย เสาะหาอาหาร เห็ด หน่อไม้ พืชผักและสมุนไพร นอกจากเป็นผู้อาศัยธรรมชาติแล้ว ยังเป็นผู้ดูแลรักษา เกื้อกูลต่อทรัพยากรธรรมชาติที่มีพระคุณต่อชุมชนด้วย

ในอดีต ทุกๆปี ราวเดือนเมษายน ชาวนาทุกคนจะจัดเตรียมตรวจซ่อมแซม ตัวฝายให้สามารถรับแรงน้ำป่าที่ไหลหลาก และเตรียมขุดลอกลำเหมืองให้น้ำไหลสะดวก ให้น้ำมีพอเพียงตลอดฤดูกาลเพาะปลูกข้าวและการปลูกพืชหลังนา บรรยากาศเก่าๆเมื่อสามสิบปีก่อน เจ้านาจะต้องเอาช้างเข้าป่าลากไม้ซุง หาไม้หลักขนาดเท่าขามาขัดเป็นฝายแก้งด้านแรงน้ำป่า ช้างสามสิบกว่าเชือกที่ใช้ต่างข้าวของพริกเกลือจะระดมมาช่วย ทุกคนในหมู่บ้านให้ความสำคัญมากต่อฝายแก้ง เพราะนั่นหมายถึง ข้าว ที่พอกินไปตลอดปี (โครงการชุมชนรักป่า ชมรมนักพัฒนาภาคเหนือ และคณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนาชนบทภาคเหนือ, 2536: 62)

นายฝายลำเหมืองมีภารกิจต้องคำนวณความกว้างของช่องน้ำเข้านา หรือต๋าง หากเจ้านามีที่นามากก็ต้องเปิดรูต๋างให้กว้างเพื่อน้ำจะได้หลากเข้ามาก ให้สัมพันธ์กับแรงน้ำ คอยดูแลให้เจ้านาที่อยู่ปลายน้ำเอาน้ำเข้านาก่อนแล้วค่อยทยอยให้น้ำแก่เจ้านาทางต้นน้ำ นายฝายต้องคอยเดินตรวจรูต๋างตลอดฤดูการผลิตเพื่อป้องกันการขโมยลักน้ำกันเอง และคอยดูแลใจฝายไม่ให้เศษไม้มาติดตัวฝายหรือลำเหมือง ที่สำคัญนายฝายจะเป็นผู้รักษากฎปฏิบัติเหมืองฝาย คอยลงโทษปรับไหมหากมีผู้ฝ่าฝืน อาทิเช่น ตามสองฟากลำห้วยน้อยใหญ่ ในระยะ 50 วา ห้ามชาวบ้านตัดฟันต้นไม้ใหญ่ รวมถึงพื้นที่ที่เป็นป่าต้นน้ำ (โครงการชุมชนรักป่า ชมรมนักพัฒนาภาคเหนือ และคณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนาชนบทภาคเหนือ, 2536: 63)

ในปี 2507 ทางราชการได้สนับสนุนงบประมาณสร้างฝายประชาอาสา จึงได้เปลี่ยนฝายแก้งที่เป็นไม้ขัดเดิม มาเป็นฝายปูนซีเมนต์ ยาว 15 เมตร สูง 7 เมตร แทน การชักลากไม้มาซ่อมแซมตัวฝายจึงยกเลิก แต่ชาวบ้านยังคอยซ่อมแซมฝายปูนซีเมนต์ที่ทรุดโทรม จากโดนน้ำป่าหรือไม้กระแทก ด้วยการลงขันซื้อปูน และลอกทรายที่มาทับถมอยู่หน้าฝาย (โครงการชุมชนรักป่า ชมรมนักพัฒนาภาคเหนือ และคณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนาชนบทภาคเหนือ, 2536: 62)

หลังภารกิจซ่อมแซมฝายและขุดลอกลำเหมือง ชาวบ้านจะหาวันดีทำการเลี้ยงผีสบน้ำหรือผีฝาย พิธีกินเลี้ยงผีสบน้ำ เป็นพิธีเซ่นไหว้ผีน้ำ ให้ช่วยดูแลน้ำให้เพียงพอในการเพาะปลูก และคุ้มครองผลผลิตให้งอกงาม คล้ายพิธีแห่นางแมวของทางภาคอีสาน แต่พิธีกรรมจะแตกต่างไป จะทำกันทุกปีในช่วงเดือนสิงหาคม-กันยายน โดยชาวบ้านจะพากันไปที่ลำน้ำกูนบริเวณที่สบกับห้วยหาญ โดยนำหัวหมู ไก่ ดอกไม้ ผลไม้ เทียน หมาก เหล้า บุหรี่วางลงบนแคร่ที่ตั้งอยู่กลางลำน้ำ จะมีร่มปักไว้ตรงกลางแคร่นั้น จากนั้นผู้เฒ่าผู้แก่จะทำพิธีบอกให้ผีน้ำมากินของเซ่น โดยจะมีผู้วัดความยาวของไม้ว่าผีน้ำกินอิ่มหรือยัง ถ้าอิ่มแล้วไม้จะยาวขึ้น เป็นการวัดบารมีของผีน้ำด้วย และเมื่อผีน้ำอิ่มชาวบ้านจะดีใจพากันนำหัวหมูและไก่ที่มัดกับไม้แห่ไปรอบๆแคร่ และจะรดน้ำตรงแคร่นั้นเหมือนฝนตก

ดังนั้น หากดูตามลักษณะภูมิประเทศที่ตั้งของหมู่บ้านในเขตตำบลศิลาแลง ที่อาศัยอยู่ใกล้และมีความผูกพันกับทรัพยากรป่าไม้ต้นน้ำ และลำน้ำกูน ตลอดจนบทบาทของชุมชนในอดีต จะเห็นได้ว่า ชาวบ้านในเขตตำบลศิลาแลงล้วนมีความผูกพันพึ่งพิงอยู่กับธรรมชาติ เล็งเห็นความสำคัญ และมีบทบาทในการมีส่วนร่วมรักษาทรัพยากรธรรมชาติผืนป่าดอยกูดาในเขตตำบลศิลาแลง ซึ่งเป็นต้นน้ำกูนและแม่น้ำน่านเป็นอย่างมาก

ชุมชนหมู่บ้านในเขตตำบลศิลาแลงในอดีต มีทั้งหมู่บ้านไทลื้อและหมู่บ้านชาวเขา ชาวเขาประกอบอาชีพทำไร่เลื่อนลอย ในขณะเดียวกันชาวพื้นราบทำนา ทำไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และตัดไม้ทำฟืนส่งให้กับโรงบ่มใบยาสูบ จนทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายลง ผืนป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์กลายสภาพเป็นที่ทำไร่ ระดับน้ำลำน้ำกูนลดระดับลงอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะหน้าแล้ง สาเหตุใหญ่ที่ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อม เกิดจากปัจจัยภายนอกที่มากระทบชุมชนหมู่บ้าน คือ

1) การก่อสร้างถนนสายยุทธศาสตร์ปัว-น้ำยาว ระยะทางประมาณ 26 กิโลเมตร

จากเอกสารการก่อสร้างถนนสายปัว-น้ำยาวของทางกรมทางหลวง ได้อธิบายความเป็นมาของทางหลวงจังหวัดสายนี้ว่า โดยทั่วไปลักษณะภูมิประเทศสองข้างทางที่ถนนสายนี้ตัดผ่านไปเป็นภูเขาป่าทึบสลับซับซ้อน บางแห่งเป็นทุ่งนาและป่าละเมาะ และเป็นเส้นทางที่มีผู้ก่อการร้ายชุกชุม ก่อนที่ทางกรมทางหลวงจะรับผิดชอบในการก่อสร้างถนนสายนี้ เดิมเป็นทางที่เอกชนดำเนินการก่อสร้างมาก่อน ต่อมาทางรพช.จึงเข้ามารับผิดชอบปรับปรุงเพิ่มเติม

แต่เดิมในราวปี พ.ศ. 2495 ผู้การประสงค์ บุญชื่อ เจ้าของโรงบ่มใบยาสูบ เป็นผู้ออกทุนและเกณฑ์แรงงานชาวบ้านทุกหมู่บ้านในตำบลปัวมาช่วยกันทำทางเข้ามาจากอำเภอปัวเป็นครั้ง

แรก โดยให้เงินหมู่บ้านละ 100.-บาท วัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเส้นทางสำหรับชาวบ้านที่จะนำใบยาสูบใส่เกวียนมาบ่มที่โรงบ่มของตนได้สะดวก (นายเจริญ ไวทาน, สัมภาษณ์ 29 ตุลาคม 2539)

ต่อมาเมื่อถนนสายนี้อยู่ในความรับผิดชอบของ ร.พ.ช. น่าน ได้ปรับปรุงผิวจราจรเป็นลูกรังกว้างเฉลี่ย 5.0 เมตร ตันทางเป็นดิน ซึ่งตันทางบางตอนชันและแคบมาก รถวิ่งสวนกันไม่ได้ การจราจรผ่านได้เฉพาะฤดูแล้ง การเดินทางเข้าตัวอำเภอปัวแต่ละครั้งจึงเต็มไปด้วยความยากลำบาก เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกสบายให้แก่ชาวบ้านในการเข้ามาติดต่อหรือส่งผลิตผลทางเกษตรกรรมเข้ามาขายที่อำเภอปัว และเพื่อใช้เป็นทางยุทธศาสตร์ในการส่งทหารตำรวจเข้าไปปราบปรามผู้ก่อการร้าย รัฐบาลจึงได้มอบทางสายนี้ ให้กรมทางหลวงทำการขยายตันทางให้กว้างขึ้น

ในปี พ.ศ. 2512 กรมทางหลวงโดยโครงการน่านที่ 1 จึงได้ดำเนินการขยายตันทางให้กว้างขึ้นเป็น 6.0 เมตร ตลอดสาย และลงผิวจราจรด้วยกรวดปนทรายจากแม่น้ำน่าน แล้วทำการบดทับให้แน่นได้ตามมาตรฐาน ทำให้การสัญจรไปมาในระยะต่อมาสะดวกสบายและรวดเร็วยิ่งขึ้น ต่อมาเมื่อปริมาณการจราจรในเส้นทางสายนี้เพิ่มมากขึ้น กรมทางหลวงจึงเสนอไปยังรัฐบาลเพื่อขออนุมัติให้ทำการลาดยางตลอดสาย โดยใช้วิธีประกาศเรียกประกวดราคาในเดือนสิงหาคม 2517 ผลการยื่นซองประกวดราคา ปรากฏว่าบริษัท อิตาเลียน-ไทยฯ จำกัด เป็นผู้เสนอราคาต่ำที่สุดได้เป็นผู้รับเหมาทำการก่อสร้างทางสายนี้ โครงการนี้เสร็จสิ้นตามสัญญาและบริษัทฯ ได้มอบให้กรมทางหลวงเป็นผู้ดูแลต่อไปเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2519

การก่อสร้างถนนในช่วงปี 2512 เป็นต้นมา นำการเปลี่ยนแปลงมาสู่หมู่บ้าน ช้างที่เคยไว้ใช้แรงงานในนา ลากของหนัก ต่างข้าวไปแลกเกลือที่อำเภอบ่อเกลือ หรือเดินทางไกล ก็ถูกนำมาใช้แรงชักลากไม้จากป่า มีการรับจ้างตัดไม้ใหญ่เพื่อสร้างบ้านตามแนวถนน ชุมชนหมู่บ้านเริ่มซึมซับค่านิยมจากในเมืองมากขึ้น กล่าวคือ ค่านิยมการปลูกบ้านที่ดูแน่นหนา ใช้เสาไม้ขนาดใหญ่ แผ่นไม้ปูพื้นบ้านถูกเลื่อยเป็นแผ่นขนาดสม่ำเสมอเรียบสวย ตีตอกยึดไม้กับไม้ด้วยตะปู แทนการใช้หวายร้อยรูตรึงยึด หลังคาที่เคยมุงหญ้าคา เป็นเกล็ด (กระเบื้องไม้) หรือดินขอ (กระเบื้องเผา) กลายเป็นหลังคาสังกะสี กระเบื้องสั่งซื้อ จากตัวเมือง (โครงการชุมชนรักป่า ชมรมนักพัฒนาภาคเหนือ และคณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนาชนบทภาคเหนือ, 2536: 63-64)

2) พื้นที่ในจังหวัดน่านเป็นพื้นที่หนึ่งที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยฝังตัวอยู่ เนื่องจากเป็นพื้นที่ปิด ไม่มีทางรถไฟตัดผ่านและเป็นเมืองในหุบเขา นอกจากรัฐจะใช้การตัดถนนสายยุทธศาสตร์ปัว-น้ำยาวเพื่อส่งกำลังทหารตำรวจเข้าไปปราบปรามผู้ก่อการร้ายแล้ว ในช่วงปี พ.ศ. 2511-2512 กองทัพภาคที่ 3 และกรมประชาสงเคราะห์ ได้ดำเนินการอพยพชาวเขาบนดอยภูคา

ตำบลสกาด และตำบลสถาน มาอยู่อีกฟากถนนปัว-น้ำยาว ที่บ้านป่ากลาง ตำบลศิลาแลง ตามนโยบายรัฐ "แยกสลายมวลชนชนกลุ่มน้อยจากคอมมิวนิสต์" ส่งผลให้ชาวเขาขึ้นตัดฟันป่าศิลาแลงขยายพื้นที่ทำไร่บนดอย และในระยะเวลาไล่เลี่ยกัน รัฐได้ส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกพืชเศรษฐกิจ "ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์" ชาวบ้านพื้นราบส่วนหนึ่งเริ่มบุกเบิกป่าทำการปลูกข้าวโพดมากขึ้น (โครงการชุมชนรักป่า ชมรมนักพัฒนาภาคเหนือ และคณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนาชนบทภาคเหนือ, 2536: 64) และ

3) มีการตั้งโรงบ่มใบยาสูบ 2 โรง ในเขตตำบลศิลาแลง และตำบลศิลาเพชร ในช่วงปี พ.ศ. 2520-2523 ชาวบ้านบางส่วนบุกป่าตัดไม้ฟืนส่งเข้าโรงบ่ม เป็นเหตุให้ป่าแพะที่มีไม้ขนาดเล็กเริ่มหมดลง(โครงการชุมชนรักป่า ชมรมนักพัฒนาภาคเหนือ และคณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนาชนบทภาคเหนือ, 2536: 64)

ชาวบ้านทุกคนในเขตตำบลศิลาแลง ล้วนได้รับบทเรียนจากการที่ป่าหาย ไม่มีน้ำทำนา ชาวบ้านตระหนักดีถึงความสำคัญของทรัพยากรน้ำและป่า เพราะน้ำเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งในการทำนา ทำไร่ ของชาวบ้าน การที่แหล่งน้ำจะอุดมสมบูรณ์ได้นั้นต้องอาศัยป่าไม้ ภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้านในการแก้ปัญหาก็คือ การตั้งขบวนองค์กรชาวบ้านอาสาสมัครรักษาป่าในรูปแบบ คณะกรรมการรักษาป่าไม้และต้นน้ำลำธาร ตำบลศิลาแลง ในปี 2528 สภาตำบลได้รับรองอย่างเป็นทางการ โดยขอความร่วมมือจากทุกหมู่บ้าน ห้ามชาวบ้านขึ้นไปทำไร่เลื่อนลอย ให้ลงมาทำไร่ที่ดอนทางตอนล่างพร้อมกันเขตป่าต้นน้ำตอนบน ปล่อยให้ป่าไม้ ปรับสภาพฟื้นตัวใหม่เอง โดยไม่ต้องปลูก ในขณะเดียวกัน ก็ตั้งคณะกรรมการตรวจป่า หมู่บ้านละ 3 คน เพื่อออกเดินสำรวจตระเวณตรวจป่าทุกเดือนๆละ 2 ครั้ง โดยแบ่งเป็น 2 สายและทำอย่างต่อเนื่อง ส่วนลูกบ้านคนอื่นๆก็คอยเป็นหูเป็นตา ชาวบ้านทุกคนมีส่วนช่วยกันดูแลรักษาผืนป่าให้ฟื้นตัวกลับมาอีกครั้งหนึ่ง จนมีคำกล่าวกันในหมู่บ้านว่า

" เรื่องของไม้ เรื่องของการเดินตรวจป่าเป็นเรื่องของผู้ชาย ส่วนผู้หญิงจะทอผ้า เย็บผ้าหารายได้เสริม ช่วยกันทำนา ทำไร่ แต่ทุกคนก็เป็นหูเป็นตาดูแลรักษาป่า....."

กายในช่วงเวลา 10 ปี ป่าไม้ไม่ได้ถูกรบกวน มีเวลาได้พักฟื้น ผืนป่าได้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง สายน้ำฉุนหล่อเลี้ยงทุกชีวิตได้ อย่างพอเพียง อดีตนายฝายนาวัว พ่อแสง ช่างทองได้สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับ ป่าให้น้ำได้อย่างไรไว้อย่างน่าสนใจ คือ "ต้นไม้ก็เปรียบเสมือนกับเด็กกำลังเติบโต ต้องดูดน้ำไปเลี้ยงตัวมันเอง หากแก่ตัวเติบใหญ่ก็จะคลายน้ำออกมาทุกวันนี้" (โครงการชุมชนรักป่า ชมรมนักพัฒนาภาคเหนือ และคณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนาชนบทภาคเหนือ, 2536: 71)

หมู่บ้านทั้ง 2 ที่ศึกษานี้ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มเชิงดอยภูคา ซึ่งเป็นเทือกเขาผืนป่าต้นน้ำหลายสายและลำน้ำน่าน ณ ผืนป่าและลำน้ำเดียวกันนี้ วิถีชีวิตของชาวบ้านในการพึ่งพาธรรมชาติได้ถ่ายทอดในรูปของการนับถือผี การจัดการน้ำร่วมกัน มีองค์กรเหมืองฝายอันเป็นรากฐานที่สำคัญในการคลี่คลายปัญหาน้ำอันสืบเนื่องจากปัญหาทรัยพยากรป่าไม่ถูกทำลาย ชุมชนนี้เคยมีประสบการณ์และประสบความสำเร็จในการดูแลรักษาผืนป่าศิลาแลง ปัจจุบันผืนป่าและแหล่งน้ำได้กลับมามีชีวิตอันอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง งานหัตถกรรมทอผ้าของสตรีไทถิ่อ มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ป่าไม้ด้านหนึ่งในแง่ที่สามารถช่วยสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว ความจำเป็นที่พ่อบ้านที่จะขึ้นไปตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยก็น้อยลง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อนุสัญญาฉบับที่ 177 ว่าด้วยงานที่รับไปทำที่บ้าน

ในการประชุมองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization หรือ ILO) สมัยประชุมที่ 83 ณ นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในระหว่างวันที่ 4-20 มิถุนายน 2539 ได้มีการบัญญัติอนุสัญญา (Convention) ว่าด้วยงานรับไปทำที่บ้าน (Home Work) ฉบับที่ 177 และข้อแนะ (Recommendation) เรื่องเดียวกัน ฉบับที่ 184 ขึ้น แม้คณะผู้แทนประเทศไทยจะมิได้ให้สัตยาบันในอนุสัญญาและข้อแนะดังกล่าว แต่ก็ได้แสดงท่าทีให้การสนับสนุนเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาของผู้รับงานไปทำที่บ้าน เพราะมิฉะนั้นย่อมจะมีผลกระทบทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมต่อประเทศไทยในสายตาของประชาคมโลก โดยเฉพาะเรื่องการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งในการประชุมดังกล่าวคณะผู้แทนไทยได้เสนอความเห็นว่า ประเทศไทยควรมีหน่วยงานดูแลรับผิดชอบผู้รับงานไปทำที่บ้านเป็นการเฉพาะ โดยให้จัดตั้งหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบผู้รับงานไปทำที่บ้านขึ้นในกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน เพื่อดูแล ส่งเสริม พัฒนาและให้ความคุ้มครองแก่ผู้รับงานไปทำที่บ้าน ตลอดจนเป็นแกนกลางในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เนื้อหาสาระของอนุสัญญาว่าด้วยงานที่รับไปทำที่บ้าน มีดังนี้

ที่ประชุมใหญ่ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ

ซึ่งจัดขึ้น ณ นครเจนีวา โดยคณะประศาสน์การของสำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ ในสมัยประชุมที่ 83 เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 1996 และ

ซึ่งได้ระลึกว่าอนุสัญญาและข้อแนะขององค์การแรงงานระหว่างประเทศหลายฉบับที่กำหนดมาตราฐานต่างๆของการปฏิบัติทั่วไปเกี่ยวกับสภาพการทำงานได้นำมาปรับใช้กับผู้รับงานไปทำที่บ้าน และ

ซึ่งได้มีข้อสังเกตว่างานที่รับไปทำที่บ้านมีลักษณะเฉพาะ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงการปรับใช้อนุสัญญาและข้อแนะเหล่านั้นสำหรับผู้รับงานไปทำที่บ้าน และเพิ่มเติมสาระบางประการในมาตรฐานแรงงานให้เหมาะสมกับลักษณะพิเศษของงานที่รับไปทำที่บ้าน และ

ซึ่งได้พิจารณารับข้อเสนอบางประการเกี่ยวกับงานที่รับไปทำที่บ้าน ซึ่งเป็นหัวข้อที่ 4 ของวาระการประชุม และ

มีข้อสังเกตว่าอนุสัญญาฉบับนี้ ไม่ได้ว่าด้วยผู้รับงานไปทำที่บ้าน แต่ว่าด้วย home work คือ งานรับไปทำที่บ้าน อย่างไรก็ตาม หลักการพื้นฐานสำคัญตามอนุสัญญาฉบับนี้ คือ สิทธิในการรวมตัวกันของผู้รับงานไปทำที่บ้าน เพื่อให้มีศักยภาพการต่อรองในเรื่องค่าจ้าง และเงื่อนไขการจ้างงาน เป็นต้น

ซึ่งได้กำหนดให้ข้อเสนอนี้อยู่ในรูปของอนุสัญญาระหว่างประเทศ ได้มีมติ ณ วันที่ ยี่สิบเดือนมิถุนายน ปีหนึ่งพันเก้าร้อยเก้าสิบหก ให้รับรองอนุสัญญาต่อไปนี้เรียกว่า อนุสัญญาว่าด้วยงานที่รับไปทำที่บ้าน ค.ศ. 1996

มาตรา 1

เพื่อประโยชน์ของอนุสัญญาฉบับนี้

(ก) คำว่า "งานที่รับไปทำที่บ้าน" หมายถึง งานที่ทำโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่งเรียกว่า ผู้รับงานไปทำที่บ้าน

(1) ในบ้านของบุคคลนั้น หรือในสถานที่อื่นๆซึ่งบุคคลนั้นเลือกเอง ที่มิใช่สถานที่ทำงานของนายจ้าง

(2) เพื่อรับค่าตอบแทน

(3) ซึ่งก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์หรือบริการตามที่นายจ้างกำหนด โดยไม่คำนึงถึงว่าผู้ใดเป็นผู้จัดหาอุปกรณ์ วัสดุ หรือสิ่งของอื่นๆที่ใช้ในการทำงาน

เว้นแต่บุคคลนั้นมิต้องอยู่ภายใต้การบังคับบัญชา และสามารถพึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจในอันที่จะพิจารณาได้ว่าเป็น ผู้ประกอบอาชีพอิสระ ตามกฎหมายข้อบังคับแห่งชาติหรือคำพิพากษาของศาล

(ข) บุคคลที่มีสถานะเป็นลูกจ้าง และได้นำงานมาทำที่บ้านของตนเป็นครั้งคราว แทนที่จะทำที่สถานที่ทำงานประจำของตนนั้น มิใช่ผู้รับงานไปทำที่บ้านตามนัยแห่งอนุสัญญานี้

(ค) คำว่า "นายจ้าง" หมายถึง บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลซึ่งส่งมอบงานที่รับไปทำที่บ้านในการประกอบธุรกิจของตน ไม่ว่าโดยตรงหรือผ่านคนกลาง และไม่ว่า กฎหมายแห่งชาติจะบัญญัติให้มีคนกลางหรือไม่ก็ตาม

มาตรา 2

อนุสัญญานี้บังคับใช้กับทุกคนที่ทำงานที่รับไปทำที่บ้าน ตามนัยของมาตรา 1

มาตรา 3

สมาชิกที่ให้สัตยาบันอนุสัญญาฉบับนี้จะต้องกำหนด นำไปสู่การปฏิบัติ และทบทวนซึ่งนโยบายแห่งชาติเกี่ยวกับงานรับไปทำที่บ้านเป็นระยะๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงสภาพการทำงานของผู้รับงานไปทำที่บ้าน โดยปรึกษาหารือกับผู้แทนขององค์กรนายจ้างและองค์การลูกจ้าง

ข้างมาก และกับองค์การที่เกี่ยวข้องของผู้รับงานไปทำที่บ้านและองค์การของนายจ้างของผู้รับงานไปทำที่บ้านถ้ามี

มาตรา 4

1. นโยบายแห่งชาติเกี่ยวกับงานที่รับไปทำที่บ้านจะต้องส่งเสริมการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันระหว่างผู้รับงานไปทำที่บ้านกับผู้ทำงานรับค่าจ้างอื่นๆ เท่าที่จะเป็นไปได้ โดยคำนึงถึงลักษณะพิเศษของงานที่รับไปทำที่บ้านและเงื่อนไขที่จะนำมาปรับใช้กับประเภทของงานที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันที่ดำเนินการในสถานประกอบการ ตามความเหมาะสม

2. การปฏิบัติที่เท่าเทียมกันจะต้องได้รับการส่งเสริม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ

(ก) สิทธิของผู้รับงานไปทำที่บ้านในการก่อตั้งหรือเข้าร่วมองค์การโดยตนเองเป็นผู้เลือกเองและในการเข้าร่วมกิจกรรมขององค์การนั้น

(ข) การคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานและอาชีพ

(ค) การคุ้มครองในด้านสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน

(ง) ค่าตอบแทน

(จ) การคุ้มครองด้านประกันสังคมตามกฎหมาย

(ฉ) การได้รับการฝึกอบรม

(ช) อายุขั้นต่ำในการจ้างงานหรือรับเข้าทำงาน

(ซ) การคุ้มครองการคลอดบุตร

มาตรา 5

ให้นำนโยบายแห่งชาติเกี่ยวกับงานที่รับไปทำที่บ้านไปสู่การปฏิบัติโดยกฎหมาย ข้อบังคับ ข้อตกลงร่วม คำชี้ขาดหรือวิธีที่เหมาะสมอื่นๆตามแนวปฏิบัติแห่งชาติ

มาตรา 6

ให้มีการดำเนินมาตรการที่เหมาะสมเพื่อให้สถิติแรงงานครอบคลุมงานที่รับ ไปทำที่บ้านเท่านี้เป็นไปได้

มาตรา 7

ให้นำกฎหมายและข้อบังคับแห่งชาติว่าด้วยสุขภาพและความปลอดภัยไปปรับใช้กับงานที่รับไปทำที่บ้าน โดยคำนึงถึงลักษณะพิเศษ และให้กำหนดเงื่อนไขอันเป็นการต้องห้ามของงานบางประเภทและการใช้สารบางชนิดสำหรับงานที่รับไปทำที่บ้านเพื่อสุขภาพและความปลอดภัย

มาตรา 8

ในกรณีที่อนุญาตให้ใช้คนกลางได้ให้กำหนดความรับผิดชอบของนายจ้างและคนกลางตามลำดับ โดยกฎหมาย และข้อบังคับแห่งชาติหรือโดยคำพิพากษาของศาลตามแนวปฏิบัติแห่งชาติ

มาตรา 9

1. ระบบการตรวจแรงงานตามกฎหมายและแนวปฏิบัติแห่งชาติจะต้องสามารถบังคับให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่นำมาปรับใช้กับงานที่รับไปทำที่บ้าน

2. ให้มีมาตรการเยียวยารวมทั้งการลงโทษที่เหมาะสมสำหรับกรณีที่มีการละเมิดกฎหมายและข้อบังคับและต้องปรับใช้อย่างได้ผล

มาตรา 10

อนุสัญญานี้ไม่มีผลกระทบต่อบทบัญญัติที่เป็นประโยชน์ต่อผู้รับงานไปทำที่บ้านยิ่งกว่าตามอนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศฉบับอื่น

มาตรา 11

การให้สัตยาบันอนุสัญญานี้อย่างเป็นทางการ จะต้องแจ้งไปยังผู้อำนวยการใหญ่ของสำนักงานแรงงานระหว่างประเทศทราบเพื่อการจดทะเบียน

มาตรา 12

1. อนุสัญญาฉบับนี้จะผูกพันเฉพาะประเทศสมาชิกขององค์การแรงงานระหว่างประเทศซึ่งการให้สัตยาบันของตนได้รับการจดทะเบียนไว้กับผู้อำนวยการใหญ่ของสำนักงานแรงงานระหว่างประเทศแล้ว

2. อนุสัญญาฉบับนี้จะมีผลบังคับใช้เมื่อพ้นสิบสองเดือนนับแต่วันที่การให้สัตยาบันของประเทศสมาชิกสองประเทศได้รับการจดทะเบียนไว้กับผู้อำนวยการใหญ่แล้ว

3. หลังจากนั้น อนุสัญญาฉบับนี้จะมีผลบังคับสำหรับประเทศสมาชิกใดๆ เมื่อพ้นสิบสองเดือนนับแต่วันที่การให้สัตยาบันของตนได้รับการจดทะเบียนแล้ว

มาตรา 13

1. ประเทศสมาชิกซึ่งได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาฉบับนี้แล้วอาจบอกเลิกได้เมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันที่อนุสัญญาฉบับนี้มีผลบังคับใช้เป็นครั้งแรก โดยแจ้งต่อผู้อำนวยการใหญ่ของสำนักงานแรงงานระหว่างประเทศเพื่อจดทะเบียน การบอกเลิกดังกล่าวจะไม่มีผลจนกว่าจะพ้นหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้รับจดทะเบียน

2. ประเทศสมาชิกใดซึ่งได้ให้สัตยาบันฉบับนี้และซึ่งไม่ได้ใช้สิทธิในการบอกเลิกตามนัยแห่งมาตรานี้ภายในปีถัดไป เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาสิบปีตามความในวรรคก่อน จะมีข้อผูกพันต่อไปอีกเป็นระยะเวลาสิบปี และหลังจากนั้นอาจบอกเลิกอนุสัญญาฉบับนี้ได้เมื่อสิ้นสุดแต่ละคาบของระยะเวลาสิบปีตามเงื่อนไขมาตรานี้

มาตรา 14

1. ให้ผู้อำนวยการใหญ่ของสำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ แจ้งแก่ประเทศสมาชิกองค์การแรงงานระหว่างประเทศทุกประเทศทราบเกี่ยวกับการจดทะเบียนการให้สัตยาบันและการบอกเลิกทั้งหลายที่ประเทศสมาชิกต่างๆของ องค์การได้แจ้งไป

2. ในการแจ้งให้ประเทศสมาชิกต่างๆขององค์การเกี่ยวกับการจดทะเบียนการให้สัตยาบันครั้งที่สองซึ่งได้แจ้งแก่ผู้อำนวยการใหญ่แล้วนั้น ให้ผู้อำนวยการใหญ่แสดงอย่างเด่นชัดแก่ประเทศสมาชิกต่างๆขององค์การได้ทราบถึงวันที่อนุสัญญาฉบับนี้จะมีผลบังคับใช้ด้วย

มาตรา 15

ให้ผู้อำนวยการใหญ่ของสำนักงานองค์การแรงงานระหว่างประเทศแจ้งแก่เลขาธิการสหประชาชาติทราบเกี่ยวกับรายละเอียดอย่างสมบูรณ์ของการให้สัตยาบันและการบอกเลิกทั้งหลายที่ผู้อำนวยการใหญ่ได้รับจดทะเบียนตามบทบัญญัติของหลายมาตราก่อนหน้านี้เพื่อจดทะเบียนตามมาตรา 102 ของกฎบัตรสหประชาชาติ

มาตรา 16

เมื่อใดก็ตาม หากพิจารณาเห็นว่าจำเป็น ให้คณะประศาสน์การของสำนักงานแรงงานระหว่างประเทศเสนอรายงานเกี่ยวกับผลบังคับใช้ของอนุสัญญานี้ต่อที่ประชุมใหญ่ และให้พิจารณาความเหมาะสมของการบรรจุเรื่องการแก้ไขอนุสัญญาฉบับนี้ทั้งหมด หรือแต่บางส่วนเข้าไว้ในระเบียบวาระการประชุมใหญ่

มาตรา 17

1. ถ้าที่ประชุมใหญ่รับรองอนุสัญญาฉบับใหม่ที่แก้ไขอนุสัญญาฉบับนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน และถ้าอนุสัญญาฉบับใหม่ไม่ได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ให้

(ก) การให้สัตยาบันอนุสัญญาฉบับที่แก้ไขใหม่ของประเทศสมาชิกมีผลเป็นการบอกเลิกอนุสัญญาฉบับนี้โดยปริยายในทันทีที่อนุสัญญาฉบับที่แก้ไขใหม่มีผลบังคับใช้แล้ว โดยไม่ต้องคำนึงถึงบทบัญญัติมาตรา 13 ข้างต้น

(ข) นับจากวันที่อนุสัญญาฉบับที่แก้ไขใหม่มีผลใช้บังคับ ให้การให้สัตยาบันอนุสัญญาฉบับนี้ของประเทศสมาชิกยุติลง

2. ไม่ว่ากรณีใดๆให้อนุสัญญาฉบับนี้ยังคงมีผลบังคับใช้ตามแบบและเนื้อความเช่นเดิมสำหรับประเทศสมาชิกทั้งหลายซึ่งได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาฉบับนี้แล้ว แต่มิได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาฉบับที่แก้ไขใหม่

มาตรา 18

ตัวบทอนุสัญญานี้ทั้งที่เป็นภาษาฝรั่งเศสและภาษาอังกฤษมีผลบังคับเท่าเทียมกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อแนะนำฉบับที่ 184 ว่าด้วยงานที่รับไปทำที่บ้าน

ที่ประชุมใหญ่ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ

ซึ่งจัดขึ้น ณ นครเจนีวา โดยคณะประศาสน์การของสำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ ในสมัยประชุมที่ 83 เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 1996 และ

ซึ่งได้ระลึกว่าอนุสัญญาและข้อแนะขององค์การแรงงานระหว่างประเทศหลายฉบับที่กำหนดมาตรฐานต่าง ๆ ของการปฏิบัติทั่วไปเกี่ยวกับสภาพการทำงาน ได้นำมาปรับใช้กับผู้รับงานไปทำที่บ้าน และ

ซึ่งได้มีข้อสังเกตว่า งานที่รับไปทำที่บ้าน มีลักษณะเฉพาะ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงการปรับใช้อนุสัญญาและข้อแนะเหล่านั้นสำหรับผู้รับงานไปทำที่บ้าน และเพิ่มเติมสารัตถะบางประการในมาตรฐานแรงงานให้เหมาะสมกับ ลักษณะพิเศษของงานที่รับไปทำที่บ้าน และ

ซึ่งได้รับพิจารณารับข้อเสนอบางประการเกี่ยวกับงานที่รับไปทำที่บ้าน ซึ่งเป็นหัวข้อที่ 4 ของวาระการประชุม และ

ซึ่งได้กำหนดให้ข้อเสนอนี้อยู่ในรูปข้อแนะเพิ่มเติมจากอนุสัญญา ว่าด้วยงานที่รับไปทำที่บ้าน ค.ศ.1996 ได้มีมติ ณ วันที่ สิบ เดือนมิถุนายน ปีหนึ่งพันเก้าร้อยเก้าสิบหก ให้รับรองข้อแนะต่อไปนี้เรียกว่า ข้อแนะว่าด้วยงานที่รับไปทำที่บ้าน ค.ศ. 1996

I นิยามและขอบเขตการบังคับใช้

1. เพื่อประโยชน์แห่งข้อแนะนี้

(ก) คำว่า "งานที่รับไปทำที่บ้าน" หมายถึง งานที่ทำโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่งเรียกว่า ผู้รับงานไปทำที่บ้าน

(1) ในบ้านของบุคคลนั้น หรือในสถานที่อื่น ๆ ซึ่งบุคคลนั้นเลือกเอง ที่มิใช่สถานที่ทำงานของนายจ้าง

(2) เพื่อรับค่าตอบแทน

(3) ก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ หรือบริการตามที่นายจ้างกำหนด โดยไม่คำนึงถึงว่าผู้ใดเป็นผู้จัดหาอุปกรณ์ วัสดุ หรือสิ่งของอื่น ๆ ที่ใช้ในการทำงาน

เว้นแต่บุคคลนั้นมิต้องอยู่ภายใต้การบังคับบัญชา และสามารถพึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจ ในอันที่จะพิจารณาได้ว่าเป็น ผู้ประกอบอาชีพอิสระ ตามกฎหมายและข้อบังคับแห่งชาติหรือคำพิพากษาของศาล

(ข) บุคคลที่มีสถานะเป็นลูกจ้าง และได้นำงานมาทำที่บ้านของตนเป็นครั้งคราว แทนที่จะทำที่สถานทำงานประจำของตนนั้น มิใช่ผู้รับงานไปทำที่บ้านตามนัยแห่งข้อแนะนี้

(ค) คำว่า "นายจ้าง" หมายถึง บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลซึ่งส่งมอบงานที่รับไปทำที่บ้านในการประกอบธุรกิจของตน ไม่ว่าโดยตรงหรือผ่านคนกลาง และไม่ว่ากฎหมายแห่งชาติจะบัญญัติให้มีคนกลางหรือไม่ก็ตาม

2. ข้อแนะนี้บังคับใช้กับทุกคนที่ทำงานที่รับไปทำที่บ้าน ตามนัยในข้อ 1

II บทบัญญัติทั่วไป

3. (1) ประเทศสมาชิกควรมอบหมายให้ผู้ทรงอำนาจหรือผู้ทรงอำนาจทั้งหลายตามกฎหมายและแนวปฏิบัติแห่งชาติ รับผิดชอบในการกำหนดนโยบายแห่งชาติเกี่ยวกับงานที่รับไปทำที่บ้านและการนำไปสู่การปฏิบัติตามที่อ้างถึงในมาตรา 3 ของอนุสัญญา

(2) ควรใช้องค์การไตรภาคีหรือองค์การนายจ้าง และองค์การลูกจ้างในการกำหนดและการนำไปสู่การปฏิบัติซึ่งนโยบายแห่งชาติดังกล่าวนี้ เท่าที่เป็นไปได้

(3) ในกรณีที่ไม่มีองค์การที่เกี่ยวข้องกับผู้รับงานไปทำที่บ้าน หรือองค์การนายจ้างของผู้รับงานไปทำที่บ้าน ผู้ทรงอำนาจหรือผู้ทรงอำนาจทั้งหลายที่อ้างถึงในวรรค (1) ควรดำเนินการตามความเหมาะสมให้คนงานและนายจ้างเหล่านี้ได้แสดงความเห็นต่อนโยบายแห่งชาติเกี่ยวกับงานที่รับไปทำที่บ้าน และมาตรการที่รองรับนโยบายแห่งชาติดังกล่าวลงสู่การปฏิบัติ

4. ข้อมูลโดยละเอียดเกี่ยวกับขอบเขตและลักษณะของงานที่รับไปทำที่บ้าน รวมทั้งข้อมูลที่จำแนกตามเพศ ควรรวบรวมเก็บให้ทันสมัย เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับนโยบายแห่งชาติเกี่ยวกับงานที่รับไปทำที่บ้าน และมาตรการที่รองรับนโยบายลงสู่การปฏิบัติ ข้อมูลนี้ควรพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณชน

5. (1) ผู้รับงานไปทำที่บ้านควรจะได้รับทราบเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของเงื่อนไขในการทำงานเป็นตัวหนังสือ หรือโดยวิธีอื่นที่เหมาะสมสอดคล้องกับกฎหมายและแนวปฏิบัติแห่งชาติ

(2) ข้อมูลดังกล่าวควรครอบคลุมรายการต่อไปนี้

(ก) ชื่อ ที่อยู่ของนายจ้างและคนกลาง (ถ้ามี)

(ข) อัตราค่าตอบแทนและวิธีการคำนวณค่าจ้าง และ

(ค)ประเภทของงานที่ทำ

III การควบคุมงานที่รับไปทำที่บ้าน

6. เจ้าหน้าที่ผู้ทรงอำนาจในระดับชาติและระดับภูมิภาค ระดับกลุ่มเศรษฐกิจ หรือระดับท้องถิ่น ตามความเหมาะสม ควรกำหนดให้มีการจดทะเบียนนายจ้างของผู้รับงานไปทำที่บ้านและคนกลางที่นายจ้างใช้ ในการนี้เจ้าหน้าที่ผู้ทรงอำนาจควรระบุข้อมูลที่นายจ้างควรแจ้งหรือเก็บรักษาไว้ให้เจ้าหน้าที่ตรวจดูได้

7. (1) ควรกำหนดให้นายจ้างแจ้งหน้าที่ผู้ทรงอำนาจเมื่อส่งมอบงานที่รับไปทำที่บ้านครั้งแรก

(2) นายจ้างควรรักษาทะเบียนของผู้รับงานไปทำที่บ้านทั้งหมด โดยจำแนกตามเพศของผู้รับงานที่ตนมอบให้ทำ

(3) นายจ้างควรรักษาบันทึกของงานที่ส่งมอบให้ผู้รับงานไปทำที่บ้าน โดยระบุ

(ก) เวลาที่กำหนด

(ข) อัตราค่าตอบแทน

(ค) ค่าใช้จ่าย (ถ้ามี) ของผู้รับงานไปทำที่บ้าน และจำนวนเงินที่ต้องชดใช้ให้

(ง) การหักเงินใด ๆ ตามกฎหมายและข้อบังคับแห่งชาติ และ

(จ) ค่าตอบแทนทั้งหมดที่ถึงกำหนดชำระ และค่าตอบแทนสุทธิที่ได้จ่ายไป รวมทั้งกำหนดวันที่ได้ชำระ

(4) ควรให้สำเนาของบันทึกที่อ้างถึงในวรรค (3) แก่ผู้รับงานไปทำที่บ้าน

8. ตราบเท่าที่สอดคล้องกับกฎหมายและแนวปฏิบัติแห่งชาติเกี่ยวกับการเคารพสิทธิส่วนบุคคล เจ้าหน้าที่ตรวจแรงงานหรือเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ซึ่งมีอำนาจใช้บทบัญญัติเกี่ยวกับงานที่รับไปทำที่บ้าน ควรได้รับอนุญาติให้เข้าไปในส่วนของบ้าน หรือสถานที่ส่วนบุคคลอื่น ๆ ที่มีการทำงาน

9. ในกรณีที่มีการละเมิดกฎหมายและข้อบังคับเกี่ยวกับงานที่รับไปทำที่บ้านอย่างร้ายแรงหรือซ้ำอีก ควรดำเนินมาตรการที่เหมาะสมตามกฎหมายและแนวปฏิบัติแห่งชาติ รวมทั้งอาจห้ามส่งมอบงานที่รับไปทำที่บ้าน

IV อายุขั้นต่ำ

10. กฎหมายและข้อบังคับแห่งชาติเกี่ยวกับอายุขั้นต่ำในการจ้างงานหรือรับเข้าทำงาน ควรบัญญัติให้ปรับใช้กับงานที่รับไปทำที่บ้าน

V สิทธิในการรวมตัวกันและการเจรจาต่อรอง

11. ข้อจำกัดหรืออุปสรรคอื่น ๆ ในทางการบริหารหรือกฎหมายต่อ

(ก) การใช้สิทธิของผู้รับงานไปทำที่บ้านในการก่อตั้งองค์การของตนเอง หรือการเข้าร่วมองค์การถูกจ้างตามที่ตนเลือก และเข้าร่วมในกิจกรรมขององค์การเหล่านั้น และ

(ข) การใช้สิทธิขององค์การของผู้รับงานไปทำที่บ้านจะเข้าร่วมกับสมาพันธ์หรือสหพันธ์สหภาพแรงงานควรระบุและขจัดให้สิ้นไป

12. ควรมีมาตรการส่งเสริมการร่วมเจรจาต่อรองเพื่อกำหนดสภาพและเงื่อนไขของการทำงานผู้รับงานไปทำที่บ้าน

VI ค่าตอบแทน

13. ควรกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำสำหรับงานที่รับไปทำที่บ้านตามกฎหมายและแนวปฏิบัติแห่งชาติ

14. (1) ควรกำหนดอัตราค่าตอบแทนของผู้รับงานไปทำที่บ้านโดยการเจรจาต่อรอง หรือถ้าไม่มี ควรกำหนดโดย

(ก) คำวินิจฉัยของเจ้าหน้าที่ผู้ทรงอำนาจ ภายหลังปรึกษาหารือกับผู้แทนองค์การนายจ้างและองค์การถูกจ้างข้างมาก รวมทั้งองค์การที่เกี่ยวข้องกับผู้รับงานไปทำที่บ้านและองค์กรของนายจ้างของผู้รับงานไปทำที่บ้าน หรือผู้แทนของผู้รับงานไปทำที่บ้านและนายจ้างของผู้รับงานไปทำที่บ้าน ในกรณีไม่มีองค์การที่กล่าวมาภายหลัง หรือ

(ข) กลไกการกำหนดค่าจ้างที่เหมาะสมอื่นๆในระดับชาติ ระดับกลุ่มเศรษฐกิจ หรือระดับท้องถิ่น

(2) ในกรณีที่อัตราค่าตอบแทนมิได้ถูกกำหนดโดยวิธีการในวรรค (1) ข้างต้น ควรกำหนดโดยการตกลงกันระหว่างผู้รับงานไปทำที่บ้านกับนายจ้าง

15. สำหรับงานที่กำหนดจ่ายค่าตอบแทนตามหน่วยของงาน อัตราค่าตอบแทนของผู้รับงานไปทำที่บ้านควรเทียบเท่ากับค่าตอบแทนของคนงานที่ได้รับในสถานประกอบการของนายจ้าง หรือถ้าไม่มีคนงานประเภทนั้น ในสถานประกอบการอื่นๆในสาขาของกิจกรรมและในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกัน

16. ผู้รับงานไปทำที่บ้านควรได้รับค่าทดแทนสำหรับ

(ก) ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นอันเนื่องจากการทำงานของบุคคลเหล่านี้ อาทิ ค่าใช้จ่ายในการใช้ไฟฟ้าและน้ำ การติดต่อสื่อสาร และการดูแลรักษาเครื่องจักรและอุปกรณ์ และ

(ข) เวลาที่ใช้ในการดูแลรักษาเครื่องจักรและอุปกรณ์ การเปลี่ยนเครื่องมือ การจำแนกผลิตภัณฑ์ การแกะและบรรจุหีบห่อ และการดำเนินการอื่น ๆ

17. (1) กฎหมายและข้อบังคับแห่งชาติเกี่ยวกับการคุ้มครองค่าจ้าง ควรบัญญัติให้ปรับใช้กับผู้รับงานไปทำที่บ้าน

(2) กฎหมายและข้อบังคับแห่งชาติควรกำหนดหลักเกณฑ์ในการหักค่าจ้างไว้ และควรคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน มิให้ถูกหักค่าจ้างโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรสำหรับงานที่บกพร่องหรือวัสดุที่เสียหาย

(3) ผู้รับงานไปทำที่บ้านควรได้รับค่าจ้างเมื่อมีการส่งมอบงานที่เสร็จสมบูรณ์แล้ว หรือจ่ายตามกำหนดระยะเวลาปกติไม่เกินหนึ่งเดือน

18. ในกรณีที่มีการใช้คนกลาง คนกลางและนายจ้างควรร่วมกันรับผิดในการจ่ายค่าตอบแทนที่ถึงกำหนดชำระแก่ผู้รับงานไปทำที่บ้าน ตามกฎหมายและแนวปฏิบัติแห่งชาติ

VII สุขภาพอนามัยและความปลอดภัยในการทำงาน

19. เจ้าหน้าที่ผู้ทรงอำนาจควรให้มีการเผยแพร่แนวทางเกี่ยวกับข้อบังคับในด้านสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยและการป้องกันที่นายจ้างและผู้รับงานไปทำที่บ้านต้องปฏิบัติ ในกรณีที่สามารถปฏิบัติได้ แนวทางเหล่านี้ควรแปรเป็นภาษาที่ผู้รับงานไปทำที่บ้านเข้าใจได้

20. ควรกำหนดให้นายจ้าง

(ก) แจ้งผู้รับงานไปทำที่บ้านเกี่ยวกับอันตรายที่นายจ้างทราบ หรือควรจะได้ทราบที่เกี่ยวข้องกับงานตามที่ได้ส่งมอบให้ทำ และวิธีป้องกัน และจัดการฝึกอบรมที่จำเป็นตามความเหมาะสม

(ข) รับประกันว่าเครื่องจักรกล เครื่องมือ หรืออุปกรณ์อื่น ๆ ที่จัดให้แก่ผู้รับงานไปทำที่บ้าน มีอุปกรณ์ความปลอดภัยที่เหมาะสม และต้องดำเนินมาตรการที่เหมาะสมเพื่อประกันว่าอุปกรณ์เหล่านี้ได้รับการดูแลรักษาอย่างถูกต้อง และ

(ค) จัดอุปกรณ์ปลอดภัยส่วนบุคคลที่จำเป็นให้แก่ผู้รับงานไปทำที่บ้าน โดยไม่คิดมูลค่า

21. ผู้รับงานไปทำที่บ้านควรกำหนดให้

(ก) ปฏิบัติตามมาตรการสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยตามที่กำหนด

(ข) ดูแลรักษาสุขภาพและอนามัยของตนเองอย่างเหมาะสม รวมทั้งของบุคคลอื่นที่อาจได้รับผลกระทบจากการกระทำ หรือละเว้นการกระทำของตนในการทำงาน รวมทั้งการใช้วัสดุ เครื่องจักรกล เครื่องมือ และอุปกรณ์อื่น ๆ อย่างถูกต้อง

22. (1) ผู้รับงานไปทำที่บ้านที่ปฏิเสธที่จะทำงานโดยมีเหตุผลอันสมควรที่เชื่อว่าอาจเกิดหรือคาดว่าจะเกิดอันตรายอย่างรุนแรงต่อสุขภาพและความปลอดภัย ควรได้รับการคุ้มครองจากผลที่อาจเกิดขึ้นโดยยังมาไม่ถึงในลักษณะที่สอดคล้องกับสภาพและแนวปฏิบัติแห่งชาติ ผู้รับงานไปทำที่บ้านควรรายงานสถานการณ์ต่อนายจ้างโดยไม่ชักช้า

(2) ในกรณีที่มีอันตรายอย่างร้ายแรงและคาดว่าจะเกิดขึ้นต่อความปลอดภัยหรือสุขภาพของผู้รับงานไปทำที่บ้าน ครอบครัว หรือสาธารณะ ตามที่เจ้าหน้าที่ตรวจแรงงานและเจ้าหน้าที่ด้านความปลอดภัยของรัฐได้กำหนดไว้ ควรห้ามการทำงานที่รับไปทำที่บ้านนั้นจนกว่าจะมีมาตรการที่เหมาะสมมาเยียวยาสถานการณ์นั้น

VIII ชั่วโมงทำงาน เวลาพัก และวันลา

23. กำหนดเวลาที่ทำงานให้เสร็จสิ้นไม่ควรทำให้ผู้รับงานไปทำที่บ้านขาดโอกาสที่จะได้หยุดพักผ่อนประจำวัน และประจำสัปดาห์ เมื่อเปรียบเทียบกับที่คนงานประเภทอื่น ๆ ได้รับ

24. กฎหมายและแนวปฏิบัติแห่งชาติควรกำหนดเงื่อนไขที่ผู้รับงานไปทำที่บ้านจะได้รับประโยชน์เช่นเดียวกับที่คนงานประเภทอื่น ๆได้รับค่าจ้างในวันหยุดตามประเพณี วันหยุดพักผ่อนประจำปี และวันลาป่วย

IX ประกันสังคมและการคุ้มครองการคลอดบุตร

25. ผู้รับงานไปทำที่บ้านควรได้รับประโยชน์จากการคุ้มครองทางประกันสังคม โดย

(ก) ขยายบทบัญญัติต่าง ๆ ว่าด้วยการประกันสังคมที่มีอยู่ให้ครอบคลุมผู้รับงานไปทำที่บ้าน

(ข) ปรับแผนงานต่าง ๆด้านประกันสังคมให้ครอบคลุมผู้รับงานไปทำที่บ้าน

(ค) พัฒนาแผนงาน หรือเงินทุนพิเศษต่าง ๆ สำหรับผู้รับงานไปทำที่บ้าน

26. กฎหมายและข้อบังคับแห่งชาติเกี่ยวกับการคุ้มครองการคลอดบุตร ควรบัญญัติให้ปรับใช้กับผู้รับงานไปทำที่บ้าน

X การคุ้มครองการเลิกจ้าง

27. ผู้รับงานไปทำที่บ้านควรได้รับประโยชน์จากการคุ้มครองในกรณีการเลิกจ้างเช่นเดียวกับที่คนงานประเภทอื่นๆ ได้รับ

XI การยุติข้อพิพาท

28. เจ้าหน้าที่ผู้ทรงอำนาจควรดำเนินการให้มีกลไกยุติข้อพิพาทระหว่างผู้รับงานไปทำที่บ้านกับนายจ้างหรือคนกลางที่นายจ้างใช้

XII โครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้รับงานไปทำที่บ้าน

29. (1) ประเทศสมาชิกควรส่งเสริมและสนับสนุนโครงการต่าง ๆ โดยร่วมมือกับองค์การนายจ้างและองค์การลูกจ้าง โดย

(ก) แจ้งผู้รับงานไปทำที่บ้านให้ทราบถึงสิทธิ และความช่วยเหลือประเภทต่าง ๆที่ตนจะได้รับ

(ข) ปลุกจิตสำนึกขององค์การนายจ้างและองค์การลูกจ้าง องค์กรเอกชนอื่นๆและสาธารณชนส่วนใหญ่ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้รับงานไปทำที่บ้าน

(ค) ช่วยเหลือองค์การของผู้รับงานไปทำที่บ้านเข้าร่วมองค์การต่าง ๆ ที่พวกตนเลือกเอง รวมทั้งสหกรณ์

(ง) จัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาฝีมือและทักษะของผู้รับงานไปทำที่บ้าน (รวมทั้งทักษะแบบใหม่ ความเป็นผู้นำ และทักษะในการเจรจา) ประสิทธิภาพในการผลิต โอกาสในการทำงา น และความสามารถในการหารายได้

(จ) จัดการฝึกอบรมในสถานที่ใกล้เคียงกับบ้านของผู้รับงานไปทำที่บ้านให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และต้องไม่กำหนดคุณสมบัติอย่างเป็นทางการโดยไม่จำเป็น

(ฉ) ปรับปรุงด้านสุขภาพและอนามัยและความปลอดภัยของผู้รับงานไปทำที่บ้านโดยอำนวยความสะดวกเรื่องการใช้อุปกรณ์ เครื่องมือ วัตถุดิบ และวัสดุที่จำเป็นอื่น ๆ ที่ปลอดภัยและมีคุณภาพดี

(ช) ช่วยเหลือในการจัดตั้งศูนย์และเครือข่ายสำหรับผู้รับงานไปทำที่บ้าน เพื่อให้มีข้อมูลและบริการ และลดการโดดเดี่ยวบุคคลเหล่านี้

(ซ) ช่วยเหลือในการให้บริการสินเชื่อปรับปรุงที่พักอาศัย สถานที่เลี้ยงดูเด็ก และ

(ฌ) ส่งเสริมให้มีการยอมรับว่างานที่รับไปทำที่บ้านเป็นประสบการณ์ของการทำงานที่รับรองได้

(2) ควรเปิดโอกาสให้ผู้รับงานไปทำที่บ้านในชนบทได้เข้าร่วมโครงการเหล่านี้

(3) ควรมีโครงการเฉพาะด้านเพื่อขจัดการใช้แรงงานเด็กในการทำงานที่รับไปทำที่บ้าน

XIII การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

30. ในกรณีที่สามารถปฏิบัติได้ ควรจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิและการคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้านและหน้าที่ของนายจ้างที่มีต่อผู้รับงานไปทำที่บ้าน รวมทั้งโครงการต่าง ๆ ที่อ้างในข้อ 29 เป็นภาษาที่ผู้รับงานไปทำที่บ้านเข้าใจได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียน

นายธวัชชัย วงศ์ธนาสุนทร เกิดวันที่ 18 พฤษภาคม 2514 จังหวัดกรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีวิทยาศาสตร์บัณฑิต (เศรษฐศาสตร์สหกรณ์) สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ ภาควิชาสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในปีการศึกษา 2534-2535

ในปีพ.ศ. 2534 ผู้เขียนเป็นหนึ่งในคณะผู้จัดทำกรณีศึกษา ในหัวข้อ "ความล้มเหลวจากการสร้างเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้า บทเรียนจากการประเมินผลกระทบที่ผิดพลาดและทางออกเรื่องพลังงานไฟฟ้า" ส่วนหนึ่งของการประชุมเวทีชาวบ้าน 34 วันที่ 8-17 ตุลาคม 2534

หลังจากจบการศึกษา ผู้เขียนได้เข้าทำงานที่ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) สาขาสะพานเหลือง เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2535 ตำแหน่งสุดท้ายก่อนลาออกจากงาน พนักงานสินเชื่อพนักงานชั้นกลาง อายุการทำงานทั้งสิ้น 2 ปี 2 เดือน ต่อมาจึงได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2537

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย